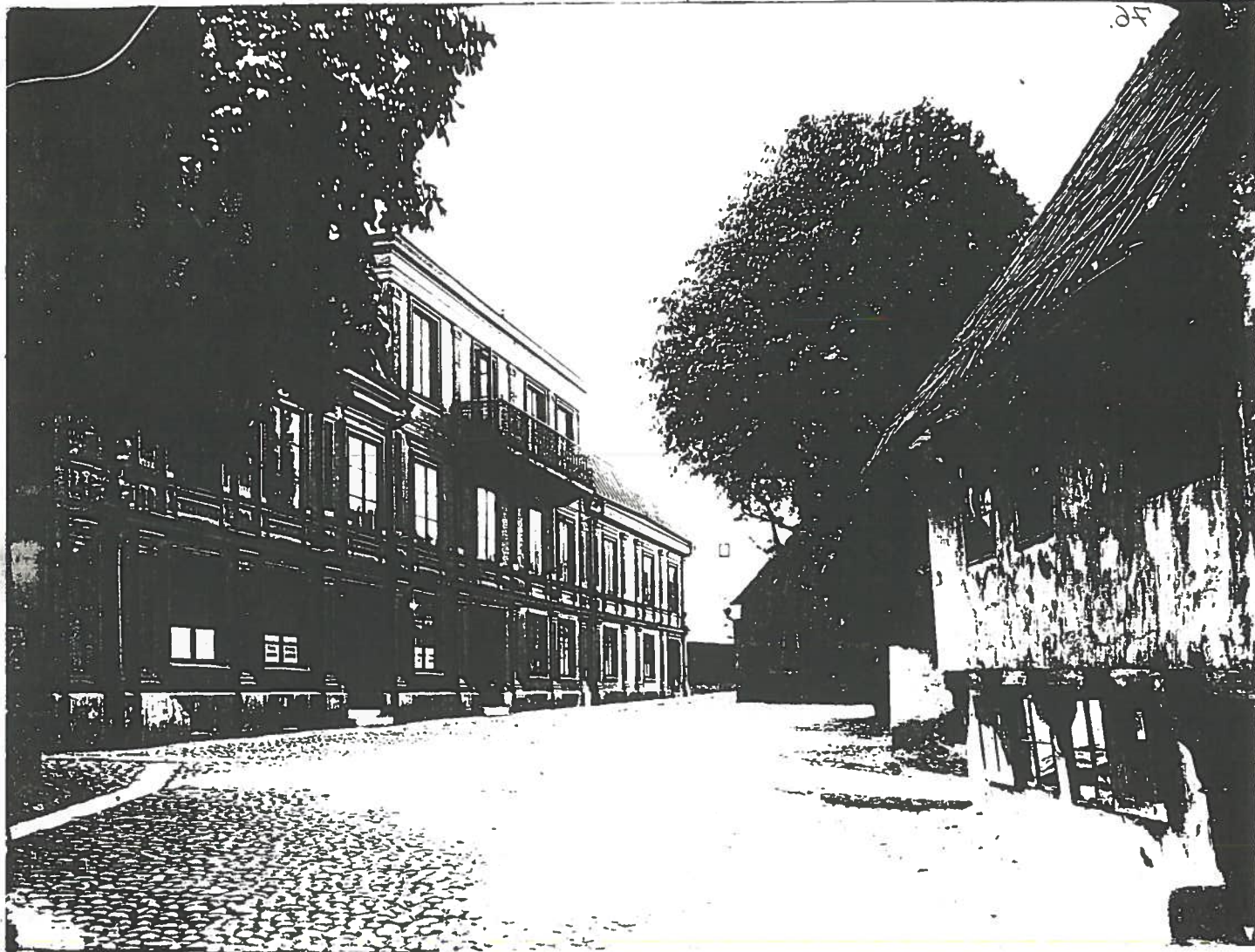

S:t Hansgatan 16 t.v., S:t Hansgatan 11 t.h.;
Foto August Lagergren (neg. I. undsarkivet i Visby, RA 10).

Kring 1895

BJÖRKANDERSKA Huset.

FASTIGHETEN BERGET 23 & 24 ,
S:T HANSGATAN 16
I VISBY.

DEC. 1993

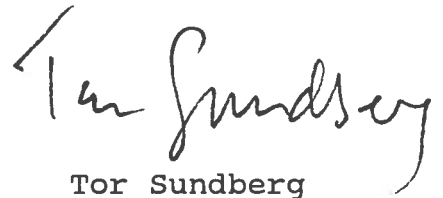
F ö r o r d

Denna dokumentation har tillkommit inför en byggnadsminnesförklaring av fastigheten Berget 23 och 24, S:t Hansgatan 16 i Visby.

Arbetet grundar sig på studier av arkivalier, tryckta och otryckta källor samt egna iakttagelser. Som huvudsaklig källa har använts en byggnadshistorisk dokumentation, gjord 1985 inför en upprustning och ombyggnad av fastigheten. Dokumentationen med rubriken "Björkanderska, byggnadshistorisk inventering av kv. Berget 23, 24." utfördes av Per Jyllnor på dåvarande fastighetsägares uppdrag. För text och ritningar (ur dokumentationen) som här återges, redovisas källan fortlöpande.

För illustrationer redovisas källa på respektive plats. Nytagna fotografier är tagna av undertecknad.

Denna preliminära sammanställning av materialet har utförts av undertecknad vid Länsstyrelsens kulturmiljöenhet i Visby hösten 1993.

Tor Sundberg

I n n e h å l l

Kvarteret Berget.	4
Tomtens utveckling.	6
Byggnadsbeskrivning	11
- Beskrivning av byggnaden idag.	11
- Byggnadens historia.	17
Ägarlängd.	33
Riktlinjer för framtida upprustningsarbeten.	37
Källor, förkortningar.	38
Bilagor.	39

K v a r t e r e t B e r g e t

Kvarteret Berget är beläget i utkanten av den medeltida stadskärnan, just under kanten till Söderklint. I väster avgränsas kvarteret av S:t Hansgatans sydligaste del.

Alldeles norr om kvarteret ligger ruinerna av de sammanbyggda kyrkorna S:t Hans och S:t Per. Muren runt kyrkogården har antagligen sträckt sig in en bit på den nuvarande fastigheten Berget 23. Rester av muren påträffades vid vattenledningsarbeten i S:t Hansgatan på 1920-talet. Grävningarna gav antydningar om att muren viker av in mot tomtens norra del och kanske till del ingår i den stående byggnadens källare.

Vid arkeologiska undersökningar har åtskilliga gravar hittats just intill huset, vilket visar att tomten ligger på gammal kyrkogårdsmark.

Engeström (Engeström 1988) skriver att kvarteret Berget endast i begränsad utsträckning varit bebyggd med stenhus under medeltiden. En bevarad medeltidsbyggnad ingår i den här aktuella byggnaden på Berget 23, "Björkanderska huset".

Strax söder om huset stod in på 1800-talet (fram till år 1812 eller 1814) ett medeltidshus, kallat skräddarelagshuset. Engeström skriver om detta: "...skräddarelagshuset, enligt Säve vanligen kallat Lakks-huset. Det är osäkert om byggnaden haft denna funktion redan under medeltiden. Byggnaden mätte i plan 16 m i VÖ x 7 m och hade sin västgavel ett stycke indragen från nuvarande S:t Hansgatan. Huset var bevarat i två plan och har troligen ej varit högre. Det nedre planet hade ett kryssvälvt rum i V med dörr åt S och två små fönster åt V." P A Säve har i efterhand år 1856 nedtecknat uppgifter om byggnaden (se Falck 1988, fig 391).

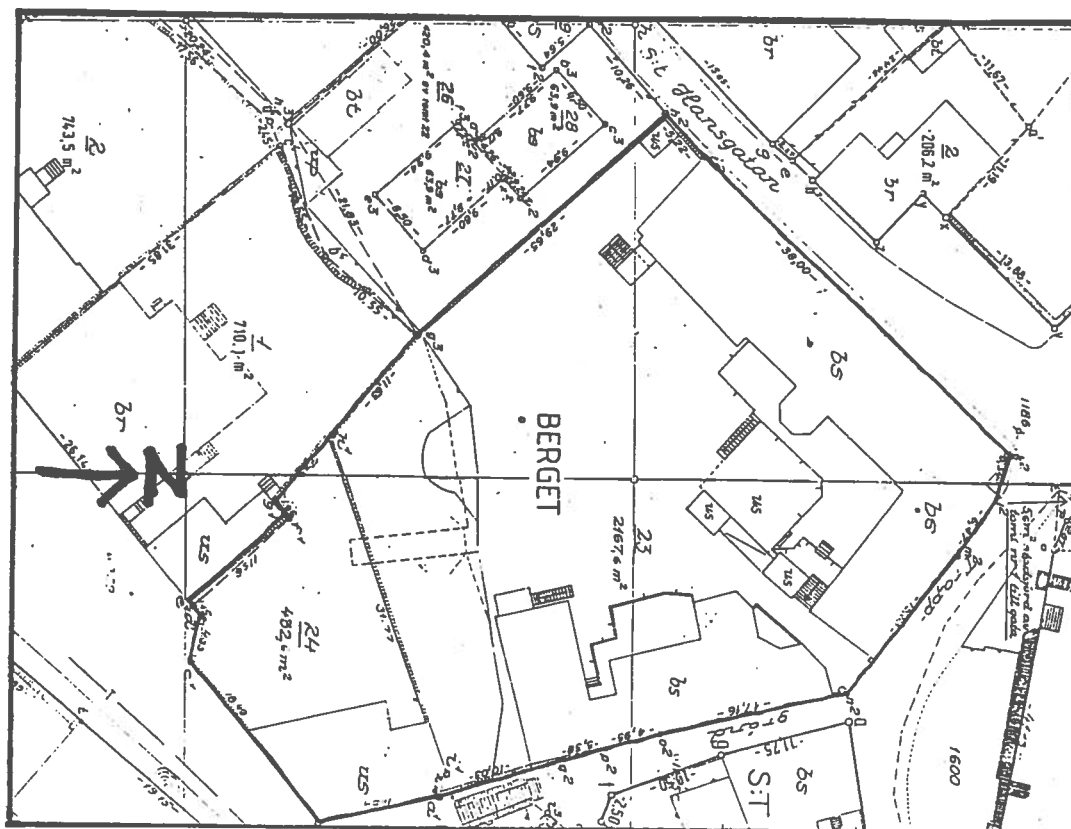
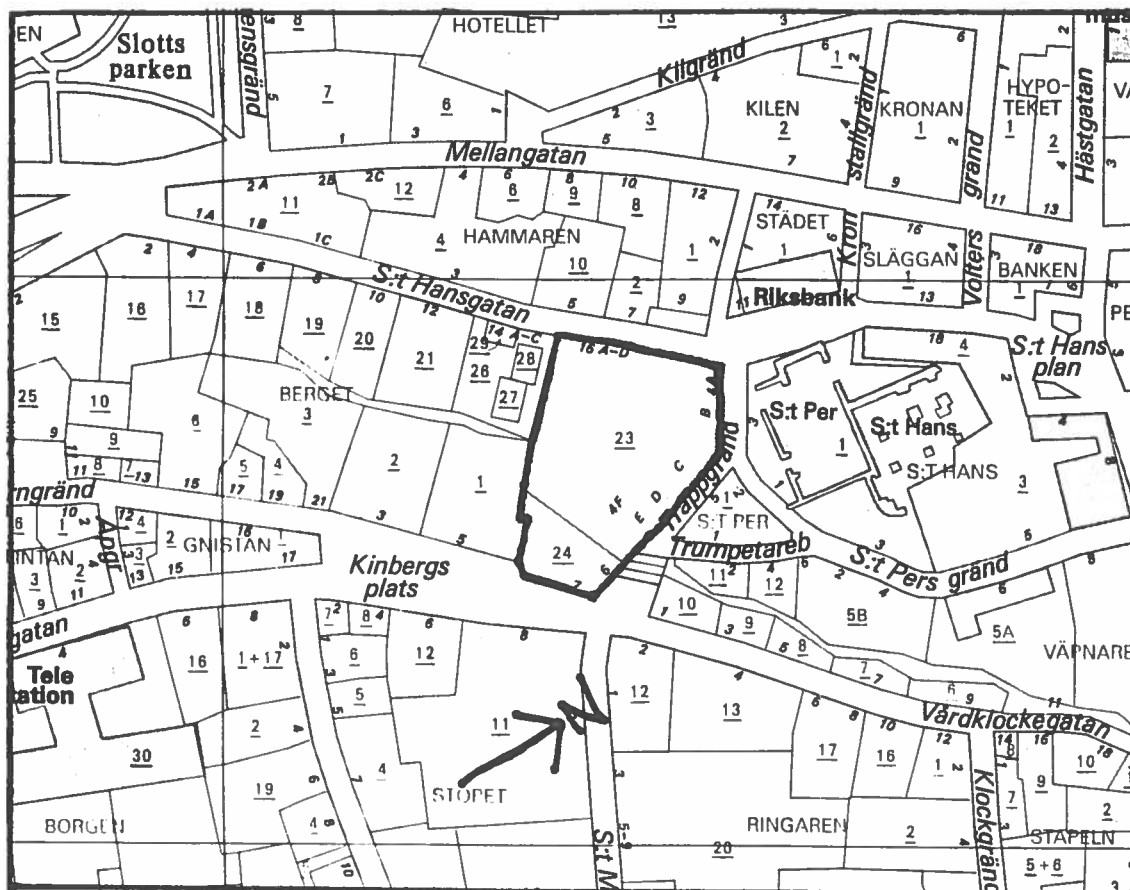
Vid arkeologiska undersökningar år 1985-86 påträffades rester efter ytterligare en medeltida stenbyggnad. Huset hade legat på Björkanderska husets gård, i vinkeln mellan huvudbyggnaden och flygeln. Fynd från 16- och 1700-talen visar att byggnaden stått kvar vid den tiden.

Berget 23 och 24, tidigare beteckning Strandrotens IV kvarter tomt 11, 12 och 12 1/2, ligger i kvarterets norra del. Fastigheten avgränsas i väster av S:t Hansgatan, i norr av Trappgränd och i öster av Kinbergsplats ovanför klintkanten.

Husets äldsta, södra del är medeltida, men huvudbyggnaden är till större delen en lång tvåvånings stenbyggnad från 1800-talets början. Den klassicistiska fasaden är från 1880-talet. En äldre tvåvåningsflygel längs Trappgränd, följs av en nybyggd radhuslänga närmast klinten. Fastigheten ägs av en bostadsrättsförening.

Läget i staden:

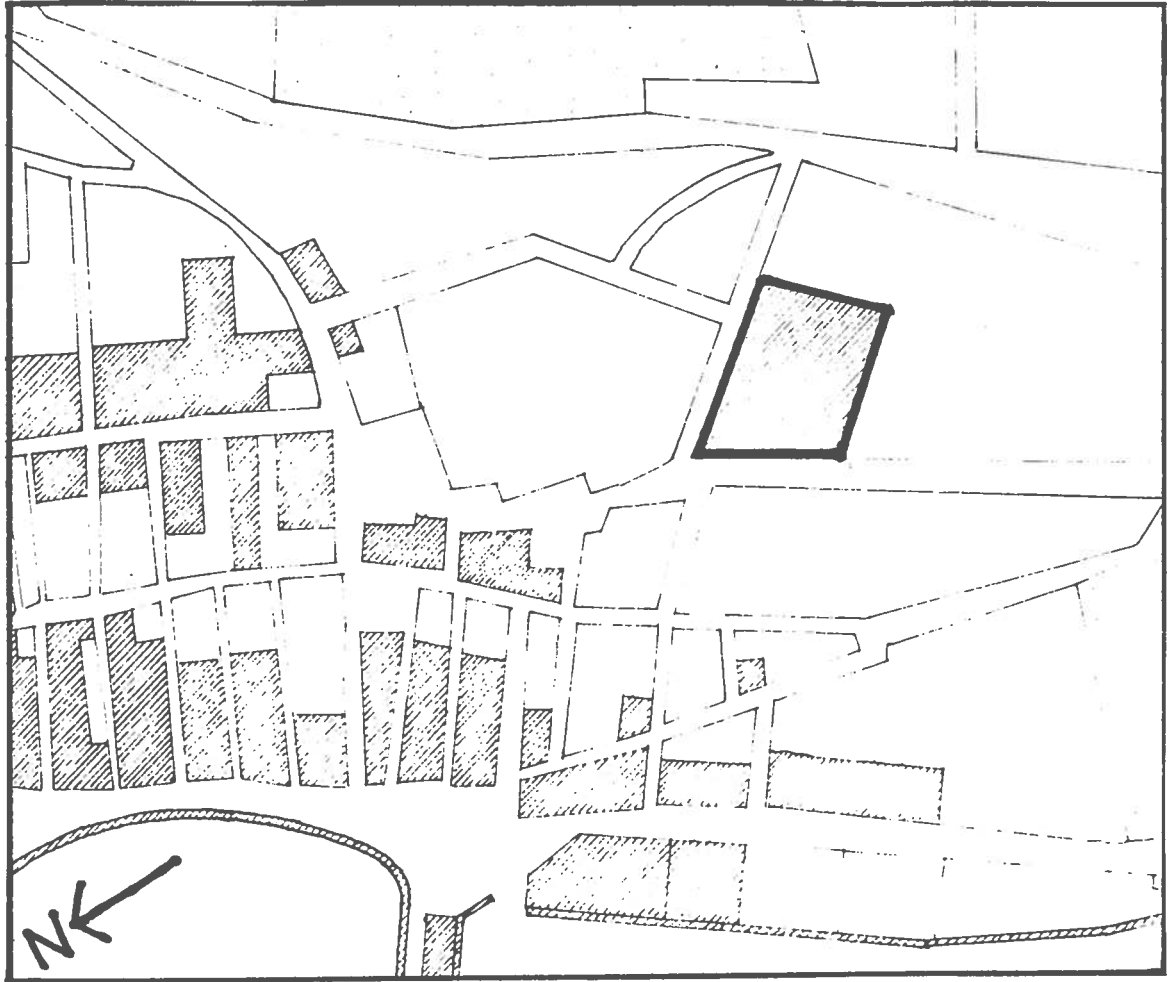
(Kopia av Visby-kartan,
Stadsarkitektkontoret, Gotlands kommun.)

Tomtens utveckling

1646

Johan Meyers karta visar att den nuvarande fastigheten var bebyggd. Vid den tiden stod där sannolikt det ännu bevarade medeltidshuset, det rivna s k skräddarelagshuset och ytterligare en stenbyggnad i den nuvarande trädgården.

1697

Mattias Schilders karta detta år har följande beskrivning:

(Tomt 10) "(a) Efvert Bulmering, Ett huus, dels steen, dels trä, med stall och lado, belägen under Klinten är frij ---
Item öfwer Klinten ladugårdz Thomeses platz gifwer till Staden ---
Till Hospitalet för den platz han boor påå--
Noch intaget af gatun ett lijtet stycke och gifwer ingen hyra
än för et lijtet st: jord på Klinten uthan hyra ---"

För tomt nr 11 på kartan står antecknat "Skreddare Lags=huus". Övriga fastigheter söderut i kvarteret beskrivs som bebyggda med trähus med tillhörande kålgårdar.

(Kopia efter renritning i Länsstyrelsen, Visby. Beskrivningen efter Engeström 1988.)

1748-50

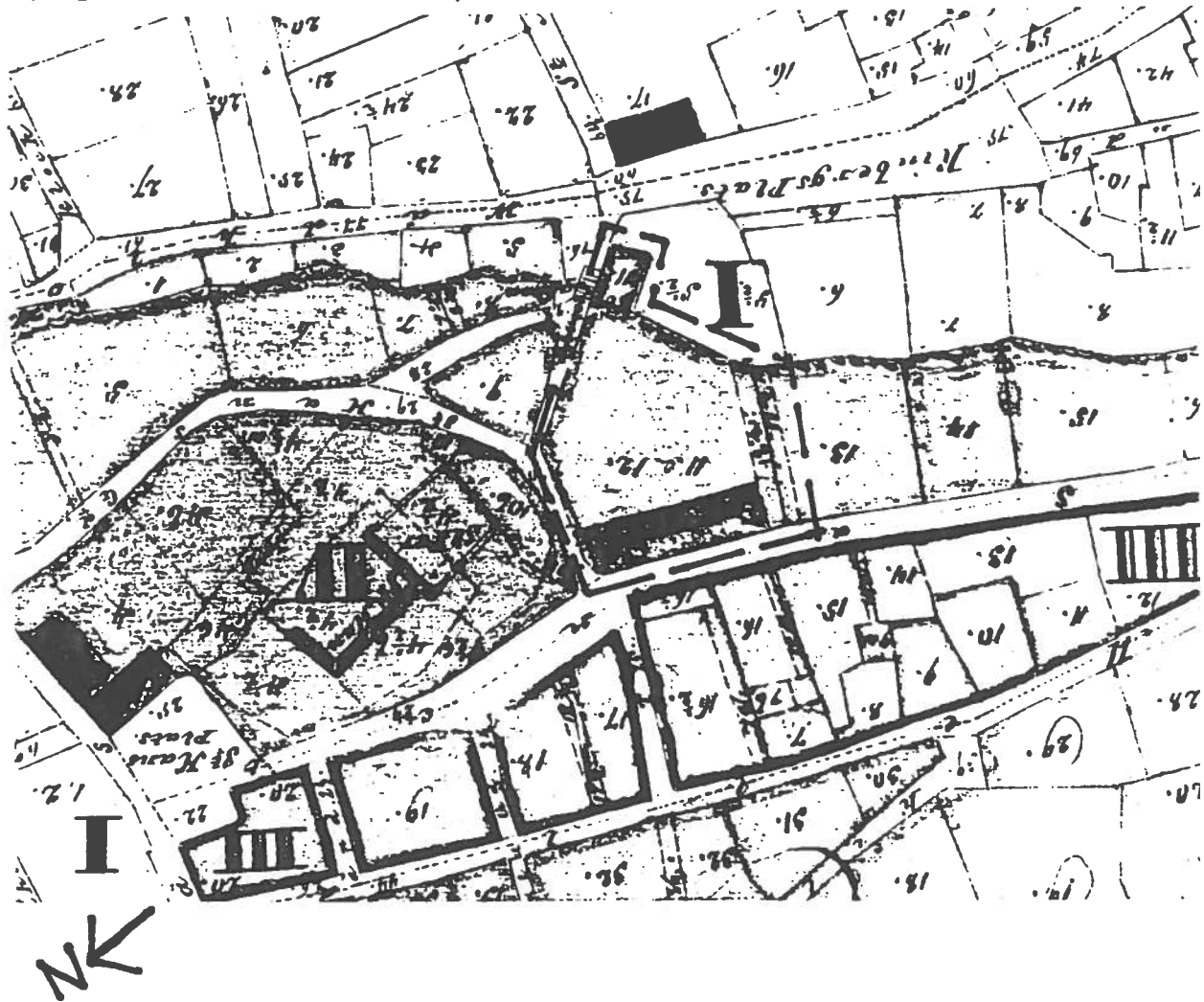
Finemans karta ger ingen information om fastigheten. Tomten är markerad på ungefär samma sätt som Meyers drygt 100 år äldre karta.

1856-60

Kollberg-Fegreaus karta visar tomten STR 4:11 & 12. Där visas även två tomtremsor (nr 12 1/2 respektive 13 1/2), som nu ingår i fastigheten Berget 23. Remsorna visar möjligen det stycke gata som Efvert Bulmering hade "intaget" till tomten år 1697 ovan.

Huvudbyggnaden är inritad med ett valmat tak. Däremot visas inte flygeln som dock fanns vid tidpunkten. Kartan visar endast undantagsvis enskilda byggnader. Varför just det dåvarande Bildtska huset (=Björkanderska) markeras, är i skrivande stund okänt. Fastigheten ägdes av "Enkefru översteliut. Bildt".

(Kopia efter foto i BN.)

"Trappgränd".
ett av de branta förbindelseleden
mellan den nedre staden och "Klinten".

Repr. i Svensk Familj-Tidning 1868

Trappgränd omkring år 1868 med byggnaderna i norra tomtgränsen.

(Bild och bildtext kopierad ur Ohlén, 1965. Sticket av okänd konstnär.)

1883

Stadsingenjör Walgréns karta visar huvudbyggnaden i sin dåvarande och nuvarande utsträckning. Mot tomtgränsen i söder låg uthusbyggnader och vid Trappgränd i norr låg en annan (sten-)byggnad. Uppe på klintkanten fanns en lada av trä. (Kopia ur kommunarkivet.)

Byggnadsbeskrivning

Exteriörer idag:

Den långsträckt huvudbyggnaden mot S:t Hansgatan är rikt artikulerad med pilastrar, lister och gesimser. Byggnaden är inte helt symmetrisk, men putsdekorationerna tonar ned de avvikelser som finns. Mittpartiet markeras med en fyra fönsterraxlar bred fronton. Till den översta våningen hör en lång balkong med utsirat gjutjärnsgaller. Balkongen bärs upp av tre kraftiga, putsade konsoler.

Huvudfasaden mot S:t Hansgatan, norra gaveln och den enklare flygeln. (Foto: TS, 1993.)

Detalj av mittpartiet med frontonen. Tempelgaveln kom till ca år 1925.

(Foto: TS, 1993.)

Fasaderna är slätputsade med listverk endast mot gatan och på gavlarna. De släta fälten är omputsade med kalkbruk, medan listverket endast har lagats vid ombyggnaden på 1980-talet. Putsen är ljusgrått kalkavfärgad. Mot gatan finns sockel av och dörromfattningar av kalksten.

Taket är brutet och täckt av svartmålad, falsad plåt med ståndränna och stuprör i traditionellt utförande. Takkuporna mot gatan är nya sedan 1980-talets ombyggnad.

De tre entréerna mot gatan är indragna med djupa, kalkstensklädda smygar. Dörrsnickerierna är, liksom fönstren, mörkt grönmålade och har gjutjärnsgaller i övre dörrfyllningen. Bilden visar den mittre f d huvudentréen, där konsul C G Björkanders monogram finns inhugget i dörrsmygens överstycke.

(Foto: TS, 1993.)

Detaljer av gatufasaden
från sydväst.

(Foto: TS, 1993.)

Detalj av bottenvåningens
fönster mot gatan med om-
givande putsutsmyckning.
Fönsterbänken är av kalk-
sten. Snickerierna är från
en ombyggnad år 1956.

Övervåningens fönster är
utåtgående, troligen från
1920-talet.

(Foto: TS, 1993.)

Norra gaveln. Botten-
våningens f d kontors-
entré har under 1900-
talet flyttats från
framsidan.

(Foto: TS, 1993.)

Flygeln mot Trappgränd är enklare, endast utsmyckad med list-
verk under taksprånget. Flygeln kopplas till huvudbyggnaden
med en envånings länkbyggnad. Den lägre delen har två mindre
fönster med smidda järngaller (som är nyare än 1910 enligt
foto från detta år). Ovanpå husdelen finns en balkong med
järnräcke (trärräcke med snickarglädje år 1910).

Själva flygeln har ett sadeltak med svartmålad, falsad plåt. Övervåningens tre fyrarutors fönster är av 1800-talstyp med vinkelbeslag. I bottenplanet finns två inåtgående fönster med snickerier från 1950-talet, dessutom finns ett nyupptaget fönster från 1980-talet.

Öster om flygeln följer en gårdsport med smidda järngrindar samt en ny, låg radhuslänga utmed den stigande Trappgränd.

Gårdsfasaderna är enklare, utan listverk eller framsidans strängt ordnade fönstersättning. Dörr- och fönsterplaceringar har ändrats flera gånger, framför allt på flygeln.

(Foto: TS, 1993.)

Den södra delen av huset med kök i f d glasverandan och lägenheter på den inredda vinden.

(Foto: TS, 1993.)

Den sluttande tomten gör att gatsidans bottenvåning hamnar lågt. Närmast huset är gården utgrävd och nås med trappor. Invid husets södra, medeltida del är gården inte utgrävd. Gatsidans övervåning hamnar istället i nivå med gården utanför. Den södra husänden är smalare än övriga huset. För att få en enhetlig fasad- och takutformning mot gatan, är södergaveln bredare än själva huskroppen.

Södra gaveln är helt sluten och bredare än själva (södra) huskroppen.

(Foto: TS, 1993.)

Färgsättningen är likadan som mot gatan. Fönstren kommer från 1920-talets renovering, utom några 1950-tals fönster i f d glasverandan (nu kök). Vid ombyggnaden på 1980-talet inreddes vindes och nya takkupor öppnades i nedre takfallet.

Mot gården finns ett äldre trapphus med ovala, krysspröjsade fönster från 1920-talet.

Byggnadens historia

1900-talet:

Under 1900-talet har byggnaden använts dels som kontor för Björkanderska handelshuset, dels som privatbostad åt bl a bolagsdirektören.

Följande anteckningar om byggnaden, är hämtade ur Byggnadsnämndens arkiv (baserat på Jyllnor, dok. 1985).

1986

Ombyggnad av huvudbyggnaden till bostadslägenheter. Inredning av vindsvåningen och nya takkupor.

Flygeln ombyggd till bostäder.

Rivning av uthus i nordost och nybyggnad av radhuslägenheter där (utmed Trappgränd).

Skyddsrum på gården, i vinkeln mellan huvudbyggnaden och flygeln. Detta krävde arkeologisk undersökning, varvid medeltida grundmurar påträffades.

1982

Förslag till ombyggnad: gym och solarium (ej utfört).

1970

Antenn för TV.

1967

Port mot gränd.

1957

Berget 24, uppe på Klinten: Tillbyggnad av garage.

1956

Pausrum och WC i kontoret (bottenvåningen).

Inredning av sovrum, kök och ny mellanvägg i salong i södra lägenheten (1 tr).

1942

Tillbyggnad av kontor norr om gårdssidans trapphus (bottenvåningen).

1935

Ombyggnad av flygelns bottenvåning: kontor och arkiv.

1934

Tillbyggnad av lager söder om gårdssidans trapphus (bv). Anslutning till stadens VA-nät.

Berget 24, uppe på Klinten: Nytt garage.

1926

Ändring av flygelbyggnaden: trappa, WC.

1925

Södra delen av huvudbyggnaden byggs om med WC, gästrum och trapphus till vind.

Fasadändring, frontespisen mot gatan får sadeltak.

1919

Ombyggnad av huvudbyggnaden, delvis ny planlösning. Centralvärme.

1905

Flyttad kontorsentré (från framsidan, tredje fönsteraxeln från norr, till första fönsteraxeln. Senare, troligen år 1919, har entrén på nytt flyttats till den norra gaveln).

1893

Uthusbyggnad i nordost med bl a vedbodar, höns hus, materialbod och ett bostadsrum.

Kontorsverksamheten har under 1900-talet krävt olika smärre ombyggnader, men exteriören och de medeltida delarna i söder har stått nästan oförändrade.

1919 års ombyggnad:

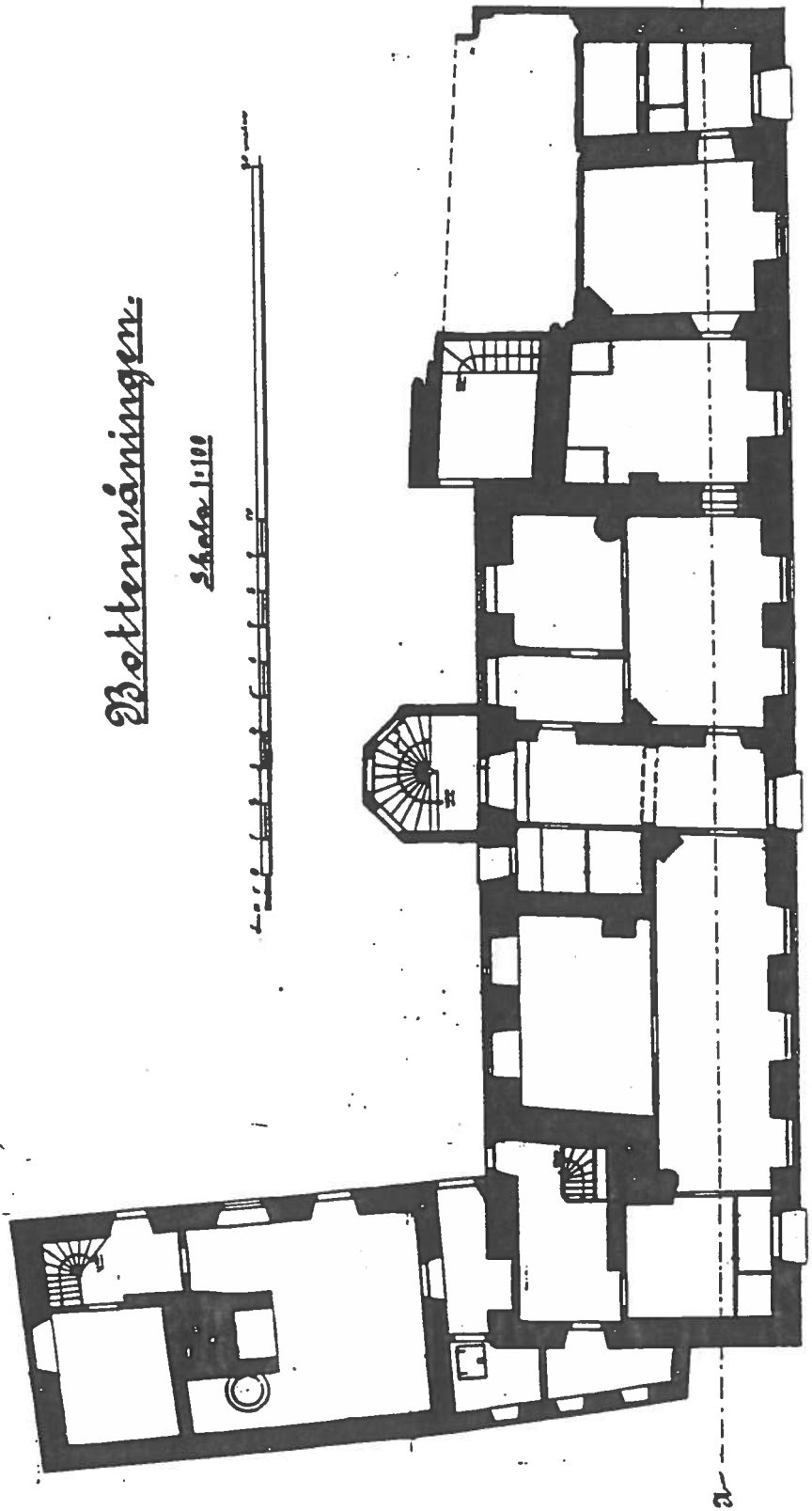
De största förändringarna gjordes vid ombyggnaden år 1919. Då delades bostadsvåningen i trappa upp i två lägenheter. I södra lägenheten bodde gamla fru Björkander med ingång via glasverandan åt gården. Den stora salen i norr minskades, så att utrymmet blev två jämnstora salar norr om den äldre, centrala förstugan. I flygelns övervåning låg en tilltagen köksavdelning.

I bottenvåningen ändrades kontoret genom att vissa mellanväggar flyttades, liksom entrén. I flygelns låg det stora bryggerhuset fortfarande kvar.

BONINGSHUSET A. TOMT. NÖ 11-12. I. STRAND. IV. KV. I. VI. BY. NU. V. UT. SE. NDET.

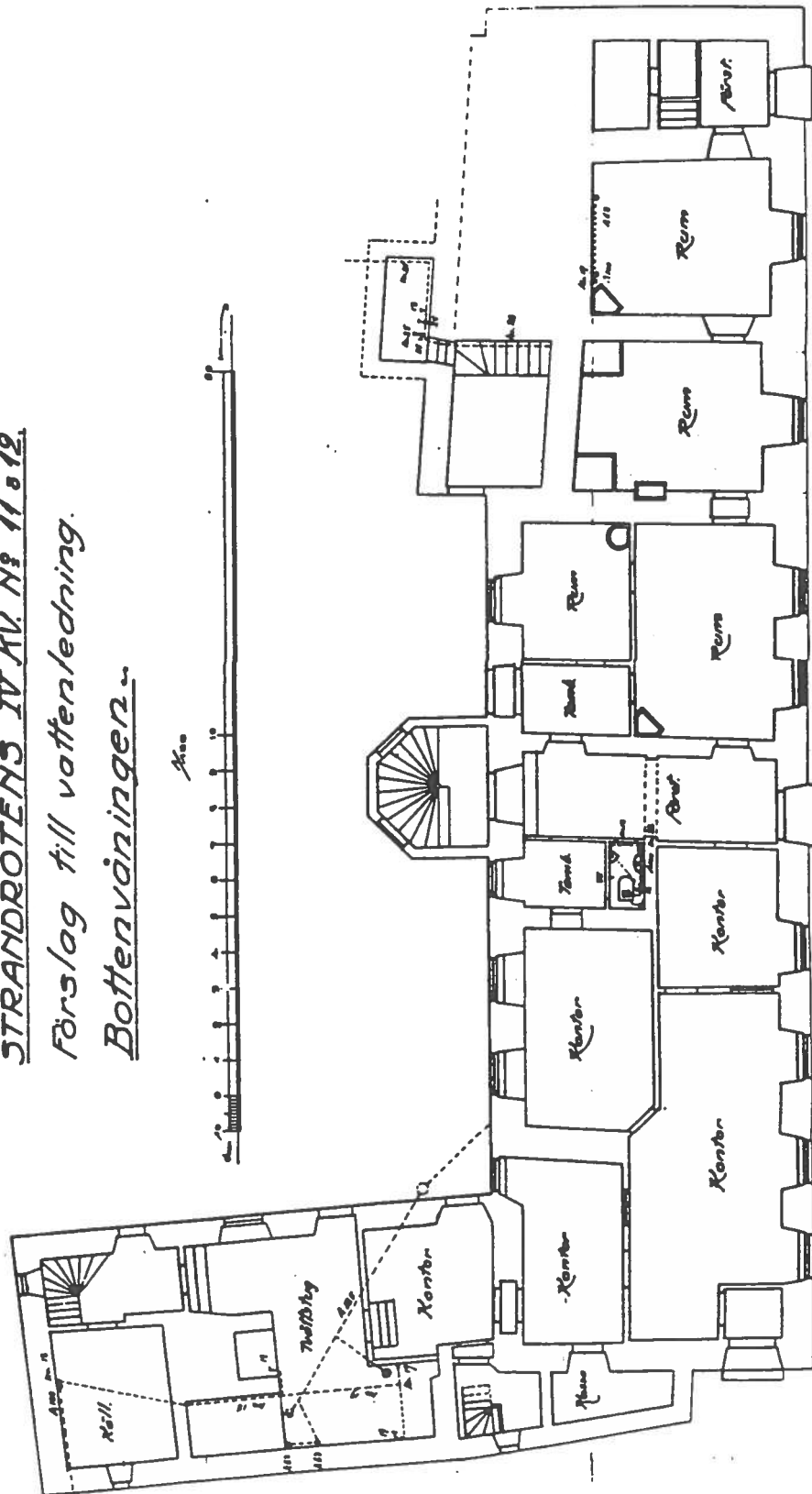
Bottenvåningen:

Skala 1:100

Gallén
A. Hultén
14. VII. 29
Vår i m.
S. 108

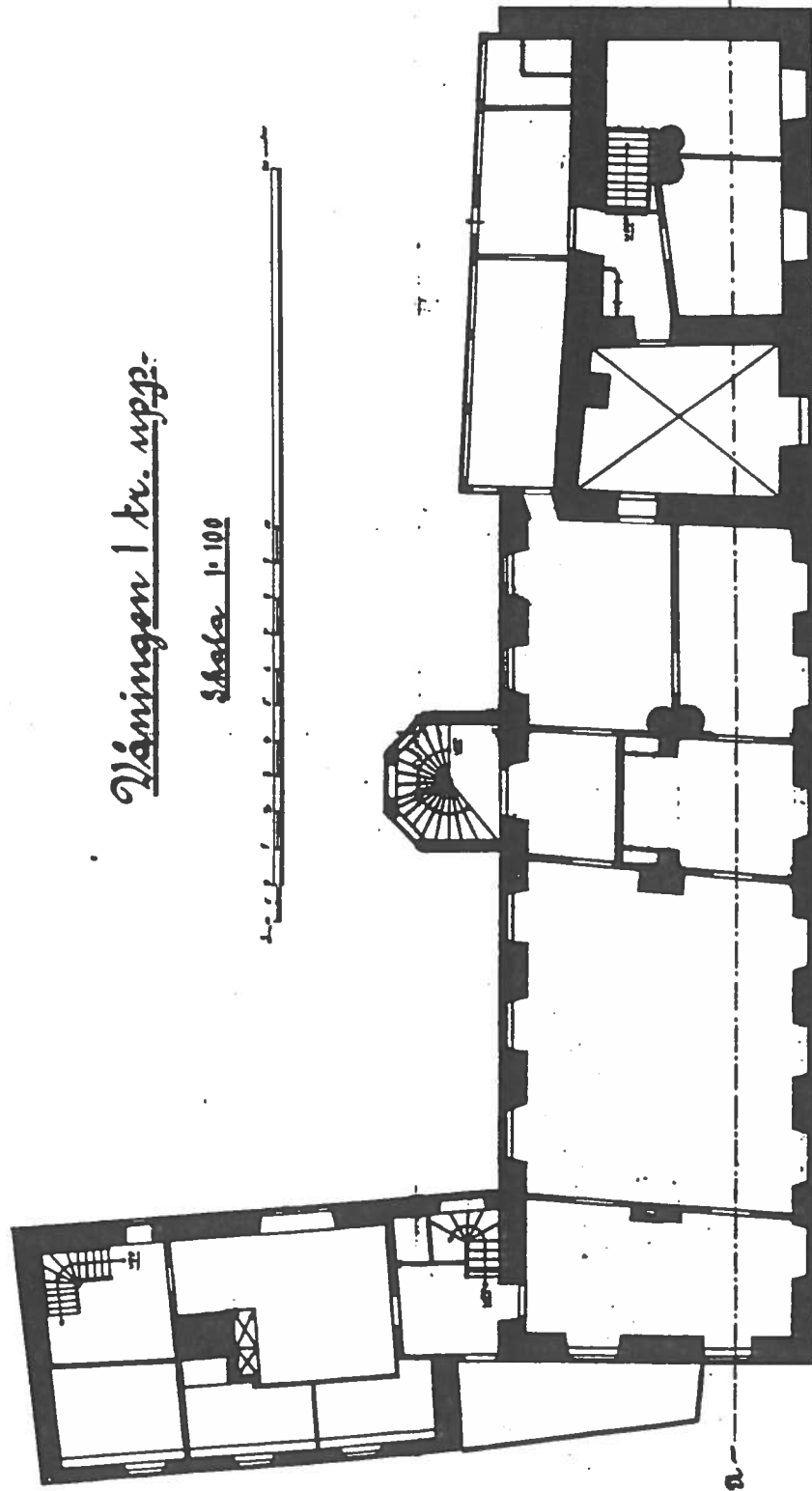
STRANDROTENS IV KV. N: 11 o 12.
Förslag till vattenledning.
Bottenvåningen.

BONINGSHUSET A TOMT NO 10 I LÖPSTRANDEN IV KV VISBY NUV UTSEENDET

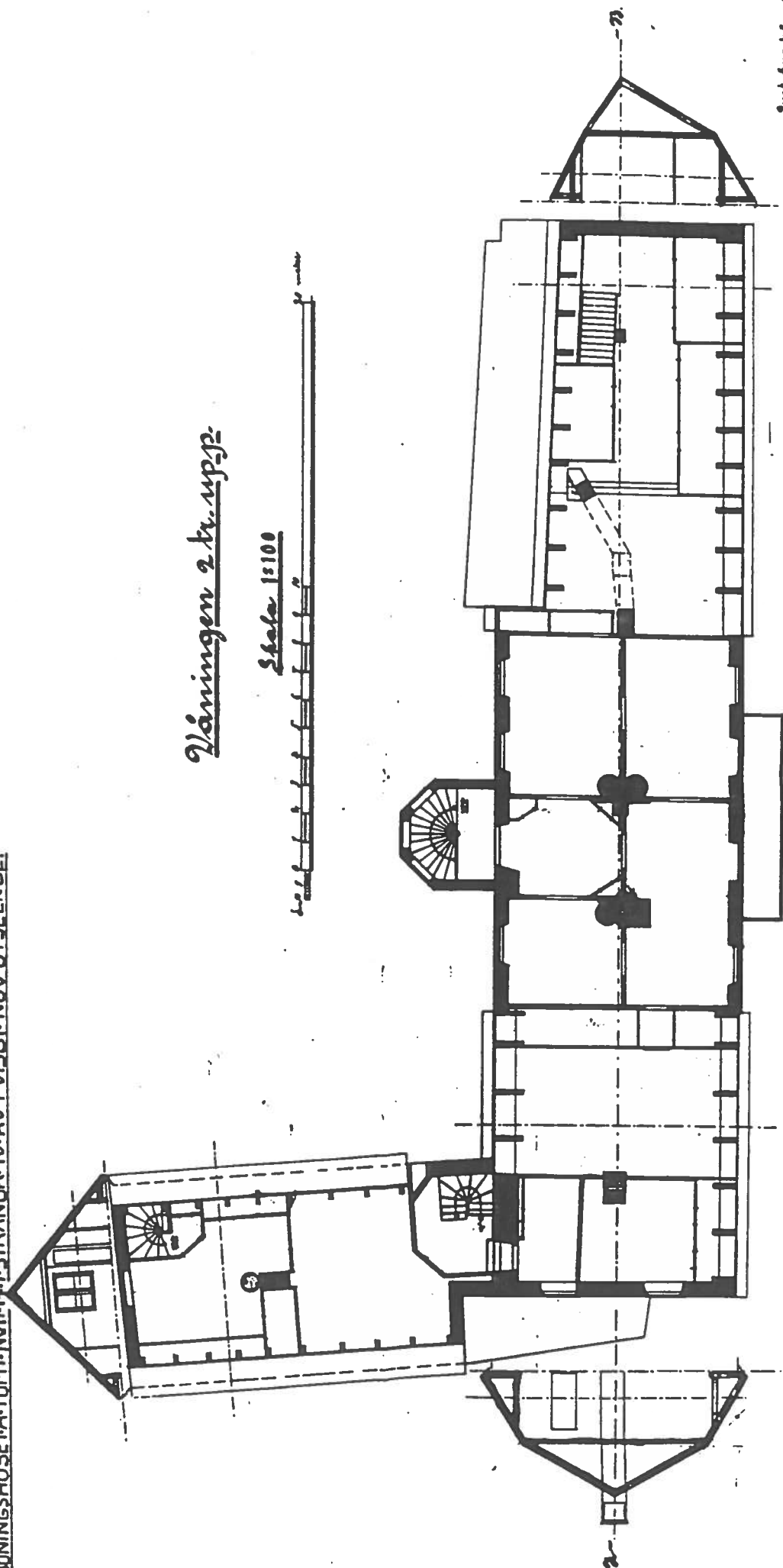
Våningen 1 tr. upp.

Skala 1:100

Snickar Bengtsson 1911

BONINGSHUSET A. TOMT. NO 11. I. I. STRAND. IV. KV. I. VISBY. NUUUT SEENDET.

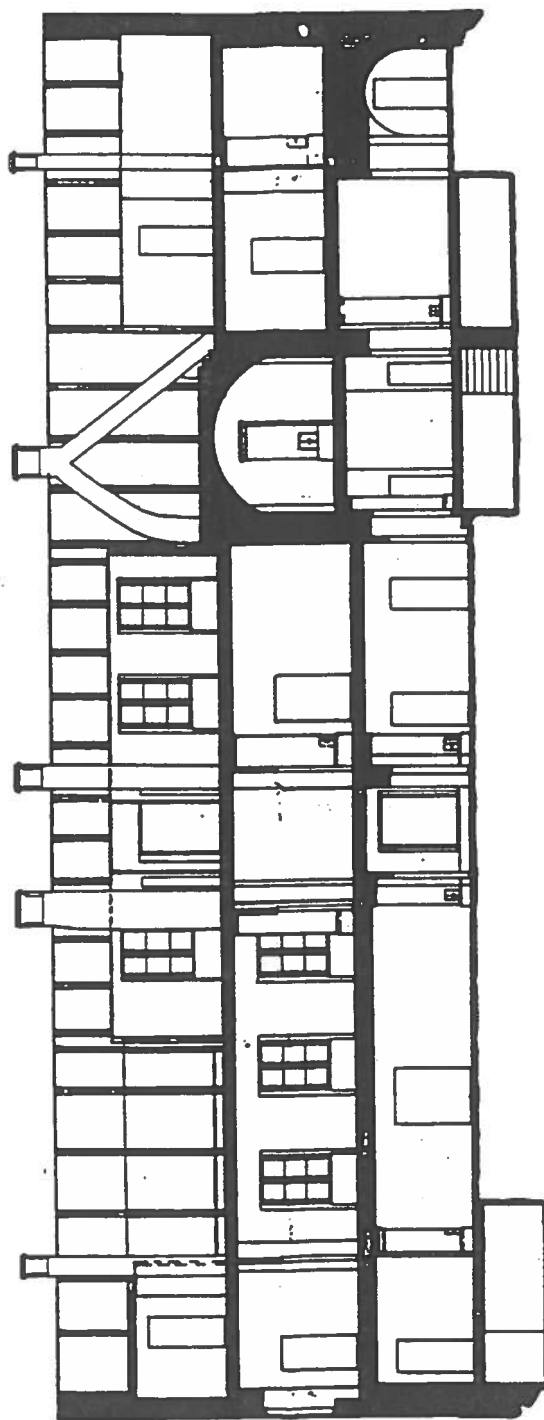
Våningen 2 tr. up. 2.

Skala 1:100

Skidstugan 1912

BOONINGSHUJSETA • TOMT • NPI • GDESTAKANDA • IV • KV • R • V • SBY • NUVA • UT • SEENDET •

Sektion A-B

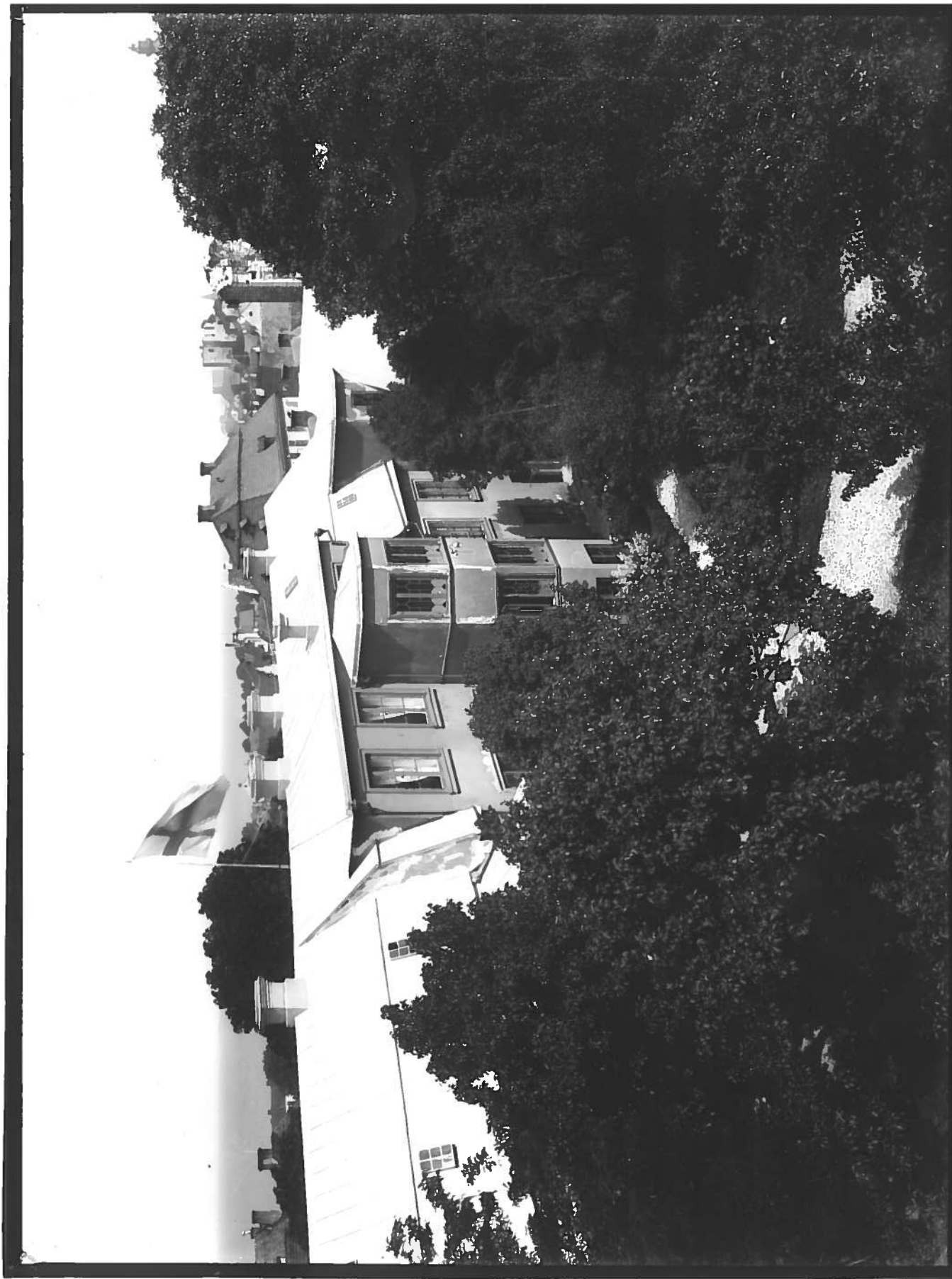
Skala 1:100

Swedish Engineering 1914

Foto från norr omkring år 1910. Den närmaste entrédörren (till kontoret) flyttades till denna plats år 1905. Några år senare flyttades dörren på nytt till gaveln. Observera länkbyggnaden som hade tre gallerförsedda luckor mot två idag.
(Ur Lagergren-Gardstens glasplåtsamling, TA 423, ViLA.)

Gårdssidan från omkring år 1910. Sedan bilden togs har frontespisen mot gatan fått nytt krön år 1925. Det bortre trapphuset har rivits och ersatts av invändiga trappor i flygeln (brygg-hus år 1910). Vinden har i sen tid inretts. Lägg märke till det mittre trapphusets (ursprungliga 1880-tals?) utseende. Nu-förtiden har det betydligt färre, ovala 1920-talsfönster. Filmtypen återger färgvalörer felaktigt (se den svenska flaggan). Plåttaket var i själva verket mörkt.
(Lagergren-Gardstens glasplåtsamling, TA 140, ViLA.)

Omkring 1880:

Jyllnor skriver (Jyllnor, dok. 1985) att huset renoverades vid 1880-talet och fick då sin nuvarande klassicistiska putsfasad mot gatan. Mittpartiet betonades, genom att man lade till den breda frontespisen. På så sätt kunde samtidigt fem bostadsrum inredas på vindens mittparti. Mot norra gaveln låg två mindre rum.

Mot gården byggdes troligen vid denna tid glasverandan, som nu ändrats till kök i södra lägenheten, 1 trappa. Kanske tillkom även trapphuset mot gården omkring år 1880.

Hur mycket av medeltida öppningar och detaljer som ännu återstod före den stora fasadförändringen omkring år 1880, är det idag omöjligt att avgöra. De stränga kraven på en enhetlig fasad, har tillsammans med 1880-talets stora fönsterformat gjort fönsterbröstningen i medeltidsrummen ovanligt låg.

1856-60:

På kartan från denna tid är huvudbyggnadens kontur inritad och försedd med ett valmat sadeltak. På tomten markeras inte de övriga byggnader, vilka dock fanns vid denna tid.

1844 års brandförsäkring:

(Se avskrift i bilaga 2.)

Tomtens byggnader beskrivs år 1844 relativt utförligt med material, mått och viss inredning.

Huvudbyggnaden beskrivs som ett boningshus av sten, sammanbyggt av två. Huset hade två våningar med vind och var 64 alnar långt. I norr var huset 15 alnar brett och södra änden var, liksom idag, smalare (13 alnar bred). Taket var tegeltäckt och hade fyra skorstenar. I bottenvåningen fanns 5 inredda rum, kök med skafferier samt packhus. I övervåningen låg 8 inredda rum.

Bryggghuset (flygeln) var sannolikt ännu inte sammanbyggt med huvudbyggnaden. Det hade en våning med vind och tegeltak samt måtten 11x20 alnar.

På gården beskrivs ytterligare byggnader: stall, lada, vagnskjul och två vedbodar, samtliga av trä.

Beskrivningen år 1844 gäller kanske huset i det utförande det fick runt år 1810 (enligt Jyllnor, dok 1985). Jyllnor skriver att "huvudbyggnaden fick troligen sin nuvarande byggnadsvolym utmed S:t Hansgatan 1810 och byggdes då upp av handelsmannen Jonas G W Ekman. Till bygget togs sten från de närliggande kyrkoruinerna. --- Troligen har byggnaden i sin helhet varit uppförd i två våningar med en enhetlig fasad mot gatan och ett valmat tak så som antyds av den nämnda kartan från 1856." (Se ovan.)

1811:

Notisen i ägarlängden (ViLA) angående köpehandling detta år nämner bland annat "gamla byggningen". Därmed styrks Jyllnors uppgift ovan: en ny byggnad underförstås.

1785:

Husklassifikationen år 1785 beskriver dåvarande bebyggelsen, ägare är handlanden Lars Fåhreus. Uppgifterna skrivs här ut i nutida språk, med anmärkningar 1993 inom parentes.

1 stenhus, 2 våningar, tegeltak, fri jord, värde 320.- (Ovanligt högt värde vid en hastig jämförelse med andra hus.)	
1 bryggghus, sten, tegeltak, hospitalsjord (?),	45.-
1 fähusbyggnad av trä, tegeltak,	12.-
1 lada av trä, brädtak,	10.-
1 vagnshus av trä, brädtak,	1.-
1 trädgård,	33.16

Som jämförelse kan nämnas, att Skräddarelagshuset intill (1 stenhus, 2 vån, tegeltak, fri jord) värderades till 15.- (Riksdaler).

Arkivuppgifter om byggnaden i äldre tid saknas. Följande avsnitt om den medeltida byggnaden är hämtat direkt ur Jyllnors dokumentation år 1985:

I den nuvarande huvudbyggnaden utmed St Hansgatan ingår i den södra delen ett väl bevarat medeltidshus från slutet av 1200-talet. Det är en liten tvåcellig byggnad med långsidan utmed St Hansgatan. Invändigt är huset relativt väl bevarat. Det består av en källare och två hela våningsplan och intill södra gaveln en överbyggd tunnvalvd portgång eller gränd. Det är möjligen så att den södra muren har tillhört ett nu försvunnet söderdärom liggande hus. Från portgången finns den ursprungliga nedgången till det södra källarrummet kvar, den är mycket väl bevarad. Det norra källarrummet har troligen haft sin ursprungliga nedgång från gårdssidan, på samma plats som den nuvarande igensatta nedgången, men några rester av den ursprungliga trappan kan inte spåras.

Bjälklaget mellan källaren och bottenvåningen ligger inte kvar på sin ursprungliga nivå utan har sänkts. Det nya bjälklaget vilar på plintar i hörnen och längs väggarna i källarrummen. I det södra källarrummet finns det längs östra väggen en rad med väggnischer där den sydligaste är avbruten av sydväggen, mot portgången. Det är möjligen så att denna vägg är yngre än de övriga. Det är dock idag omöjligt att nu se hörnförbandet och avgöra vilken mur som är äldst. Väggen mellan de två cellerna i källaren är idag genombruten och det södra rummet är utgrävt och genom en längsgående vägg avdelat till pannrum.

De ovanliggande rummen i det medeltida packhuset har även på senare tid använts till lagerutrymmen. Nya fönster- och dörröppningar har tagits upp och anpassats till nya funktioner och till exteriören. På andra våningen finns troligen det medeltida murverket kvar i ytterväggarna och i mellanväggen mellan de två ursprungliga cellerna. Sannolikt har det varit en stenvägg mellan det mellersta och det södra rummet på andra våningen, när den i så fall tagits bort är olart. Det norra rummet på övervåningen täcks av två kryssvalv och har en eldstad i sydöstra hörnet. Till de båda rummen, cellerna på övervåningen, har man troligen kommit via en svalgång utmed gatan. Möjligen är väggskåpet i det nordvästra hörnet av kryssvalvsrummet rest av en igensatt ingång. I det sydligaste rummet ovanför portgången finns det i sydväggen en igensatt fönsteröppning med mycket väl bevarade sena 1500-talsmålningar, vilket tyder på övervåningen vid den tiden använts för bostadsändamål. Det är möjligt att huset har varit prästgård till S:t Hans eller S:t Per.

Vid en renovering 1923 då 1500-talsmålningarna återupptäcktes fann man även ornamntmålningar i övriga delar av rummet. I huvudbyggnaden utmed S:t Hansgatan finns troligen även andra äldre murrester i norra delen av huset, som kan vara en del av kyrkogårdsmuren kring S:t Hans och S:t Per. Det som tyder på att murverket har tillhört kyrkogårdsmuren är att den innanförliggande väggen där muren möter byggnaden har en omotiverad vinkel i förhållande till den övriga planlösningen. Muren har på senare tid ersatts av en trävägg på bottenvåningen medan den finns kvar i källaren.

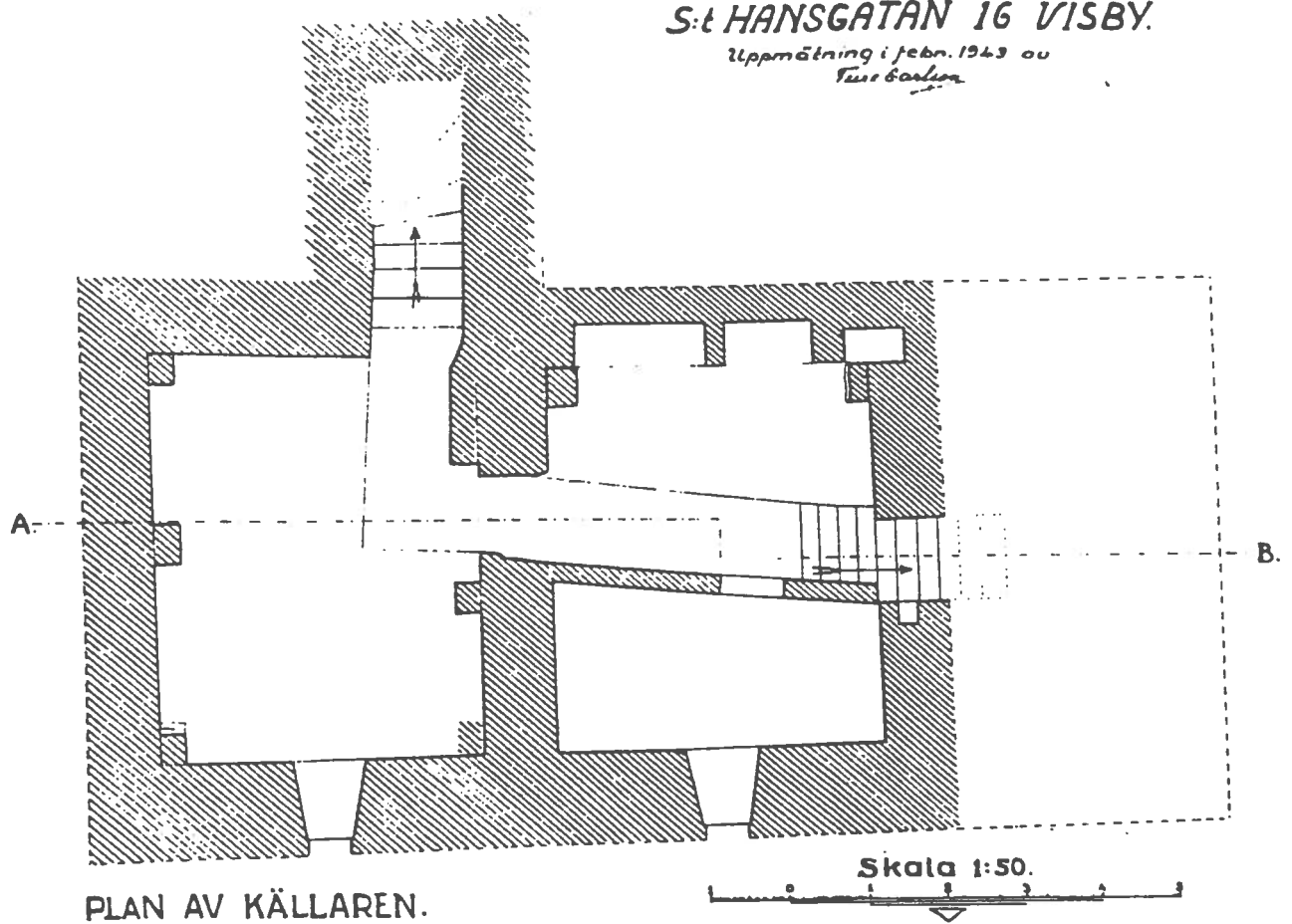

Kalkmålning från 1500-talet i övervåningens sydligaste rum. Nischen har föreslagits vara ett igensatt fönster eller, av storleken att döma, en f d dörr. Vägghpanelen och annan inredning i rummet är från ombyggnaden efter år 1919.

(Foto: Georg Gådefors, kopia ur GF:s arkiv)

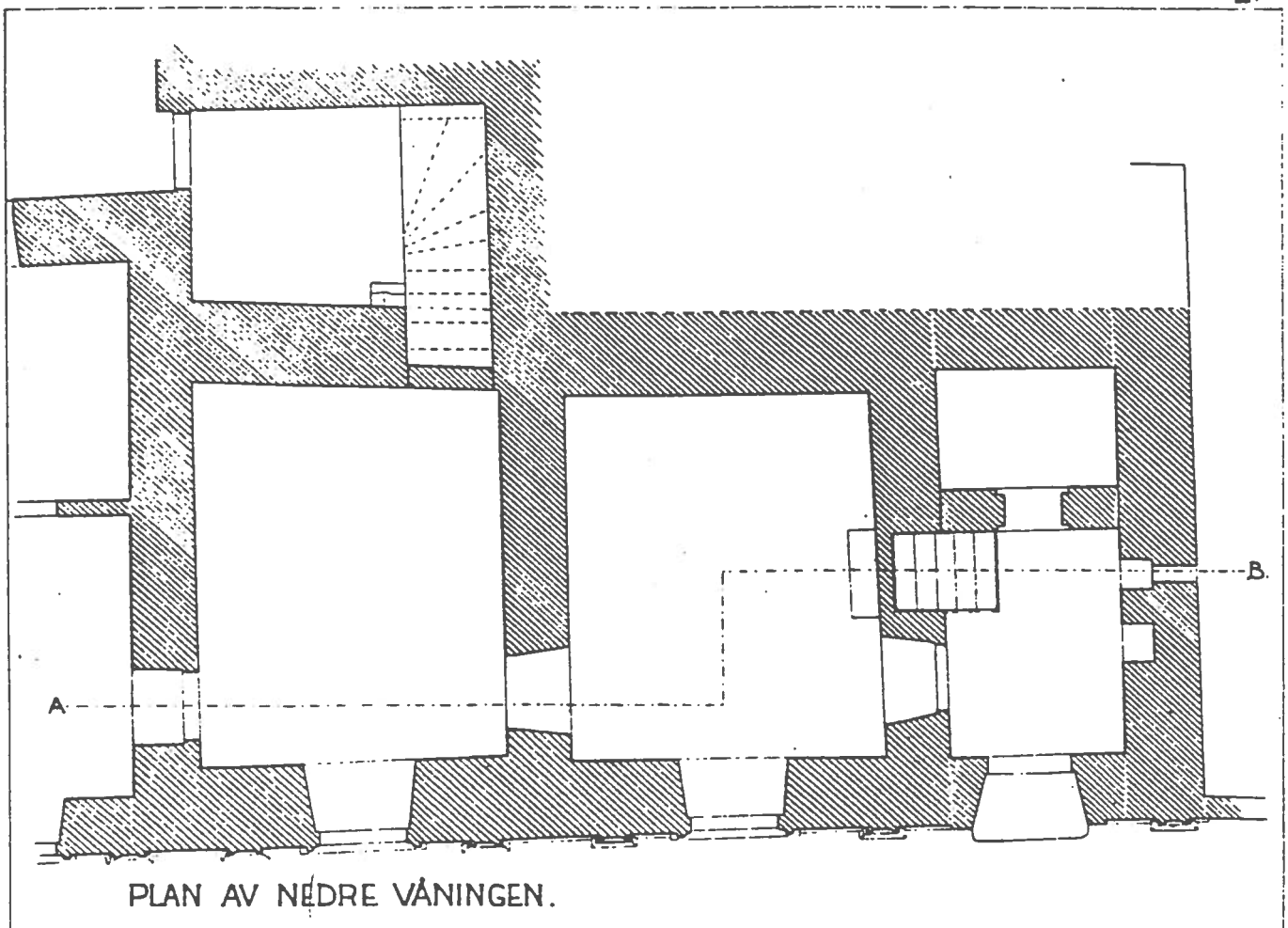
S:t HANSGATAN 16 VISBY.

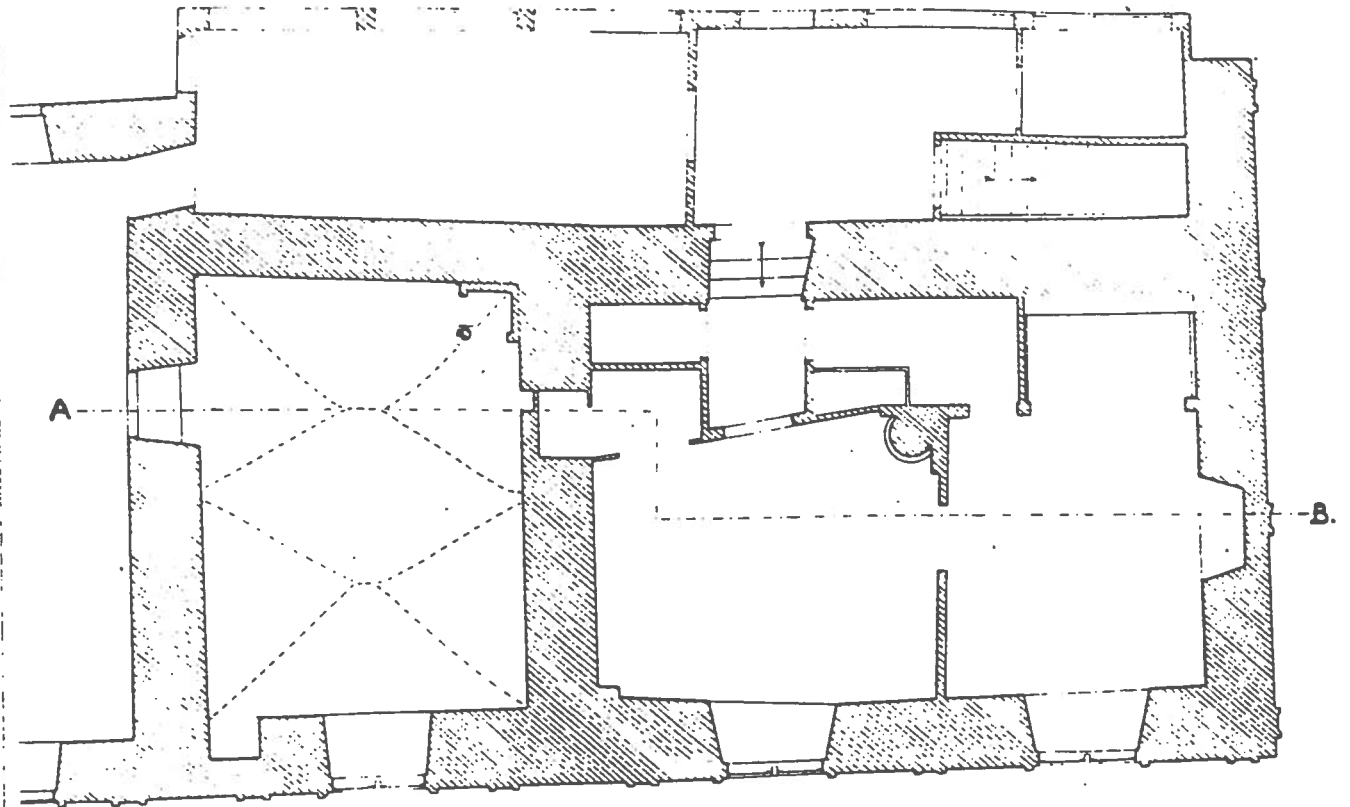
Uppmätning i febr. 1943 av
Ture Carlson

(Uppmätning av det medeltida huset år 1943, utförd av Ture Carlson. Kopia ur Jyllnors dokumentation år 1985.)

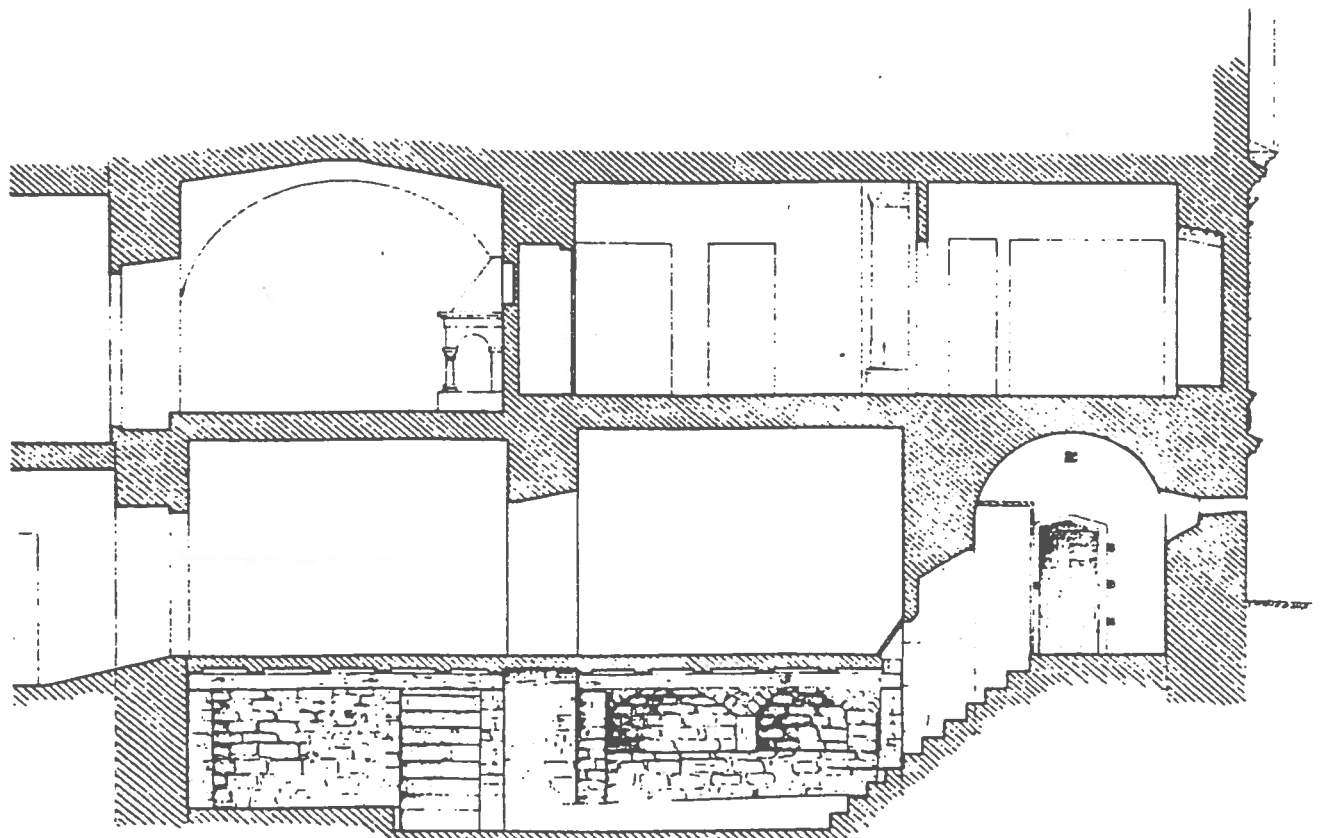
2.

PLAN AV ANDRA VÅNINGEN

4.

SKÄRNING A-B.

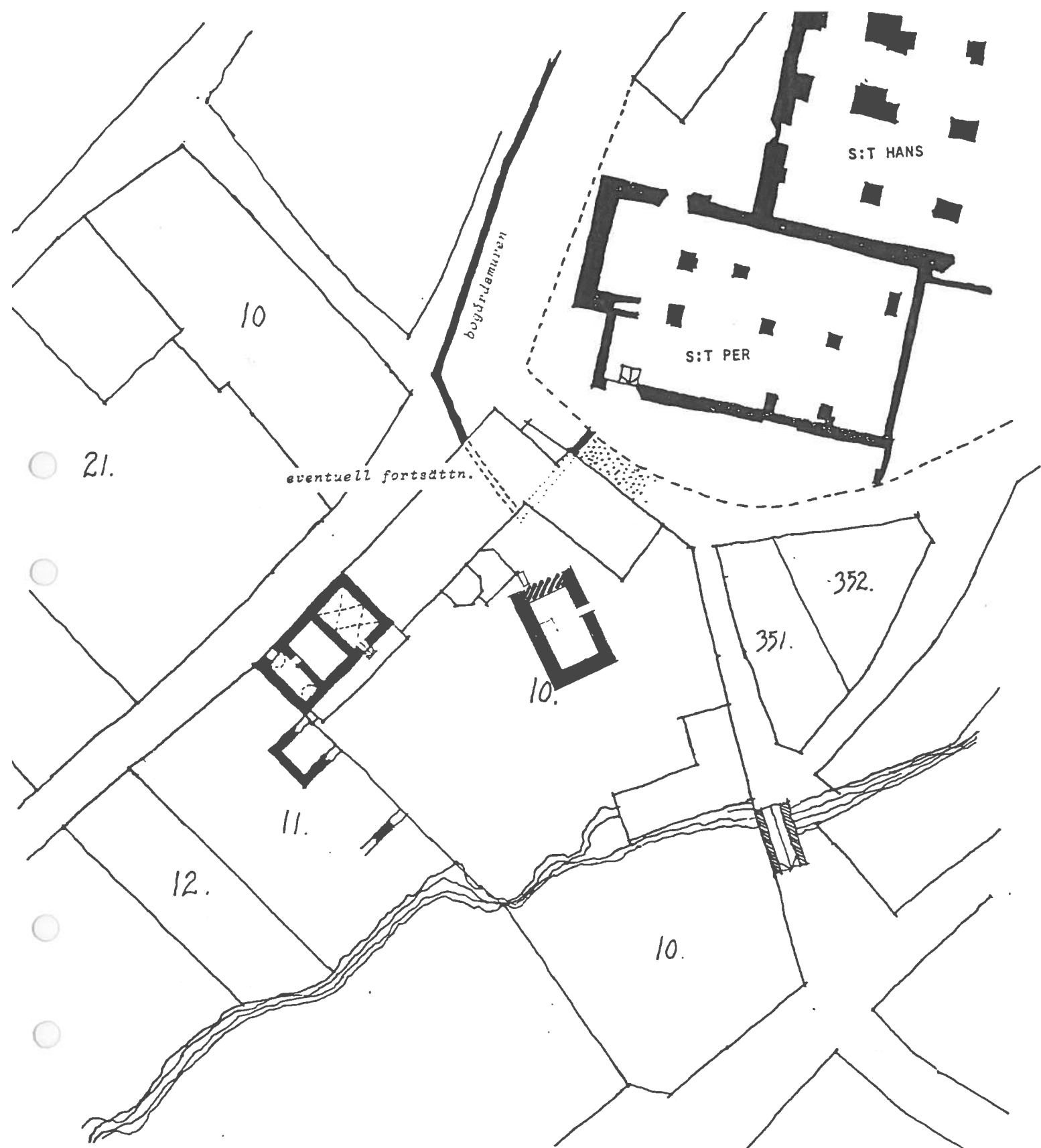

Bild och bildtext efter Jyllnor: dok 1985. Murarna ovanför tomtsiffran 10 är inlagda år 1993 och visar den husgrund som undersöktes arkeologiskt år 1985-86.

KARTA MED IDAG KÄNDA MEDELTIDA MURAR

ungefärliga tomtgränser från 1697
enl. Schilders karta, tomter med
markerade nummer.

(Uppgifter under 1900-talet från Inskrivningsmyndigheten, Gotlands Tingsrätt.)

1986

Bostadsrättsföreningen Björkanderska fastigheten.

1985

Byggnads AB Granath & Pettersson.

1956

AB C J Björkander.

1933

Delar av nuvarande fastigheten tillfördes (i söder?).

1918

Carl Gustaf Björkander, vicekonsul, kyrkoherde.

1900

Carl Johan Björkander, konsul.
(Jämför nedan.)

(Följande fortsättning på ägarförteckningen är en kopia ur Fagerlunds kvartersdossier, avskriftssamlingen vol 204:2:1, ViLA.)

STRANDROTEN IV: 11-12 BERGET.

(Björkanderska fastigheten)

1895 C.J. Björkander, konsul.

1875 J.N. Björkander, handl.

1865 Johanna Bildt f. Beckman, änka e: ö:löjtn.

Knut Bildt i hennes 2:a äktenskap. Gift

1:a gången med Jöran Fåhraeus

1855 Knut Bildt, ö:löjtn.

1830 Georg Fåhraeus, stadsmajor.
(Jöran)

1824 28/2 hus nr:11

K: Georg Fåhraeus, stadsmajor.

S: Fredrik L. Rosenqvist, kapt.

Stenhus 2 vån. och gård, (norra delen ?) fri

och hosp.jord, i väster mot S:t Hansgatan 42

aln. norr mot Trappgränd 90 $\frac{3}{4}$, öster mot

berget 30 $\frac{1}{2}$, och söder mot köparens förut

ägande tomt och hus 67 alnar.

1820 12/4 hus nr:11

K: Fr. L. Rosenqvist, kapt.

S: G. Fåhraeus, stadsmajor.

1821 17/10 hus nr:11

K: Georg Fåhraeus, stadsmajor.

S: Jonas G.W. Ekman, handl.

Södra delen av hus och gård, fri- och hosp.
jord. Tomten i väster mot S:t Hansgatan 22 3/4
aln. norr mot Rosenqvist 71, sydost mot berget
28, söder mot Calanders tomt, (Skomakarelags-
huset) 54 aln. alnar. Ladutomten på berget,
(Klinteroten I: 5 $\frac{1}{2}$) i väster mot Rosenqvist

1819 15/3

K: G. Fåhraeus, stadsmajor.

S: J.A. Stenberg, handl, konkurs.

1817 18/10

K: J.A. Stenberg, konkursl gäldenärerna.

S: J.G.W. Ekman, handl.

1816 8/7

K: Catharina Fåhraeus, f. Schvardtz, änka.

S: Jonas G.W. Ekman, handl.

Södra delen av hus och gård med den gamla välvda
byggningen och ladan på berget samt så mycket
av gården som huset är långt i rät linje till
berget, med där uppförda bodar och skjul, fri
vattengång till brunnarna jämte inkörsel över
gården.

1811 13/3 (köpebrev 1808 5/7)

K: Jonas G.W. Ekman, handl.(säljarens svärfar.)

S: Lars Fåhraeus, rådmän.

Hus och gård fri- och hosp.jord med trädgård, lada m.m. samt med säljarens förbehåll, att med sin hustru få nyttja de 2 kamrar vid stugan åt söder, där ovanpå avdelade rum med utgång åt gården, hela ladan på berget, och av gården så mycket som gamla byggnaden är lång i linje till berget. Fri vattenhämtning i brunnarna, körsel över köparens gård innersta avskrankningen i källaren samt nyttjande bränneriinrättningen till 1 bränningar.

Tomten sträcker sig i väster mot S:t Hansgatan 63 3/4 aln. norr mot Trappgränd 111 1/2, öster mot Kinbergs 12, söder d:o 17 3/4, sydost mot berget 51, och söder mot Skrädarelagshuset 54 alnar.

Tillägg 1993:

1785

Lars Fåhreus, handlande. (Husklassifikation s å, ViLA.)

1744

Peter Suardt (Schvardtz?) (Brandsynslängd s å, ViLA: "...dess ladtak bör med 3 tolfte bräder lagas...")

Följande ägares (Lars Fåhreus) hustru hette som ogift Catharina Schvardtz (se anteckning år 1816) och var möjligen dotter till Peter S.

1697

Efvert Bulmering. (M Schilders karta. Namnet finns även i en skattelängd år 1712, ViLA.)

STRANDROTEN IV: 12 BERGET.

(Skräddarelagshuset)

- 1895 C.J. Björkander, konsul.
1885 J.N. Björkanders änka
1875 J.N. Björkander, handl.
1865 Johanna Bildt, f. Beckman, änka e: ö.löjtn.
Knut Bildt i hennes 2:a äktenskap. Gift
1:a gången med Jöran Fåhraeus.
1855 Knut Bildt, öv.löjtn.
1830 Georg (Jöran) Fåhraeus, stadsmajor.

1814 14/3

K: Petter Bergström, åld.man.

S: Skräddare-ämbetet i Visby.

Köparen har överlåtit fastigheten till murmäst.
J.F. Ahlstrand, varjämte änkan Brigitta Calander
för sig och sina 2 barn som nabo, till lön av
samma tomt sig anmält. Köparen Ahlstrand har
åtagit sig, att huset och stenen bortföra, samt tomten
avstått till fru Calander för 116 RD. 32 öre riks-
gäldsedlar.

Tomten sträcker sig i väster mot S:t Hansgatan 26 1/4
aln. norr mot Ekmans 54, äster mot berget 29 1/4,
och söder mot egen tomt 47 alnar. Åminnelsepengar till
hospitalet 4 öre 6 runstycken årl.

Fastigheten består av ett stenhus 2 vån. högt. med
tegeltak.

1814 - Skräddarelagshuset.

R i k t l i n j e r f ö r f r a m t i d a u p p - r u s t n i n g s a r b e t e n

Ombyggnadsarbeten skall överensstämma med skyddsbestämmelserna för byggnadsminnet. Alla framtida åtgärder skall genomföras i samråd med länsantikvarien.

K ä l l o r , f ö r k o r t n i n g a r

Litteratur :

- Engeström, Ragnar Medeltidsstaden 71, Visby, historisk bakgrund, arkeologiska dokumentationer, RAÄ 1988.
- Falck, Waldemar Visby förr i tiden. Hanseproduktion 1989.
- Ohlén, Carl-Eric
(red.) Gotländska bilder från förra seklet. Malmö 1965.
- Svahnström, Gunnar Visby under tusen år. AWE/Gebbers 1984.
- Svahnström, Gunnar
& Karin Måleri på Gotland 1530-1830. Hanseproduktion 1989.
- Swanström, Eric
m fl Kv Berget 23 i Visby. Artikel i Gotländskt arkiv 1986.

Arkiv :

- BN kartor, ritningar.
GF Kvartersarkiv, kartor, foto.
Gotlands tingsrätt,
inskrivningsmynd. ägare, 1900-talet.
Kommunarkivet Kartor, uppgifter ur Visby stads jordebok.
ViLA Avskriftssamlingen (Fastighetsuppgifter)
Landskontorets arkiv: Fastighetssyner.
Visby stads arkiv: brandsyner, husklassifikationer.

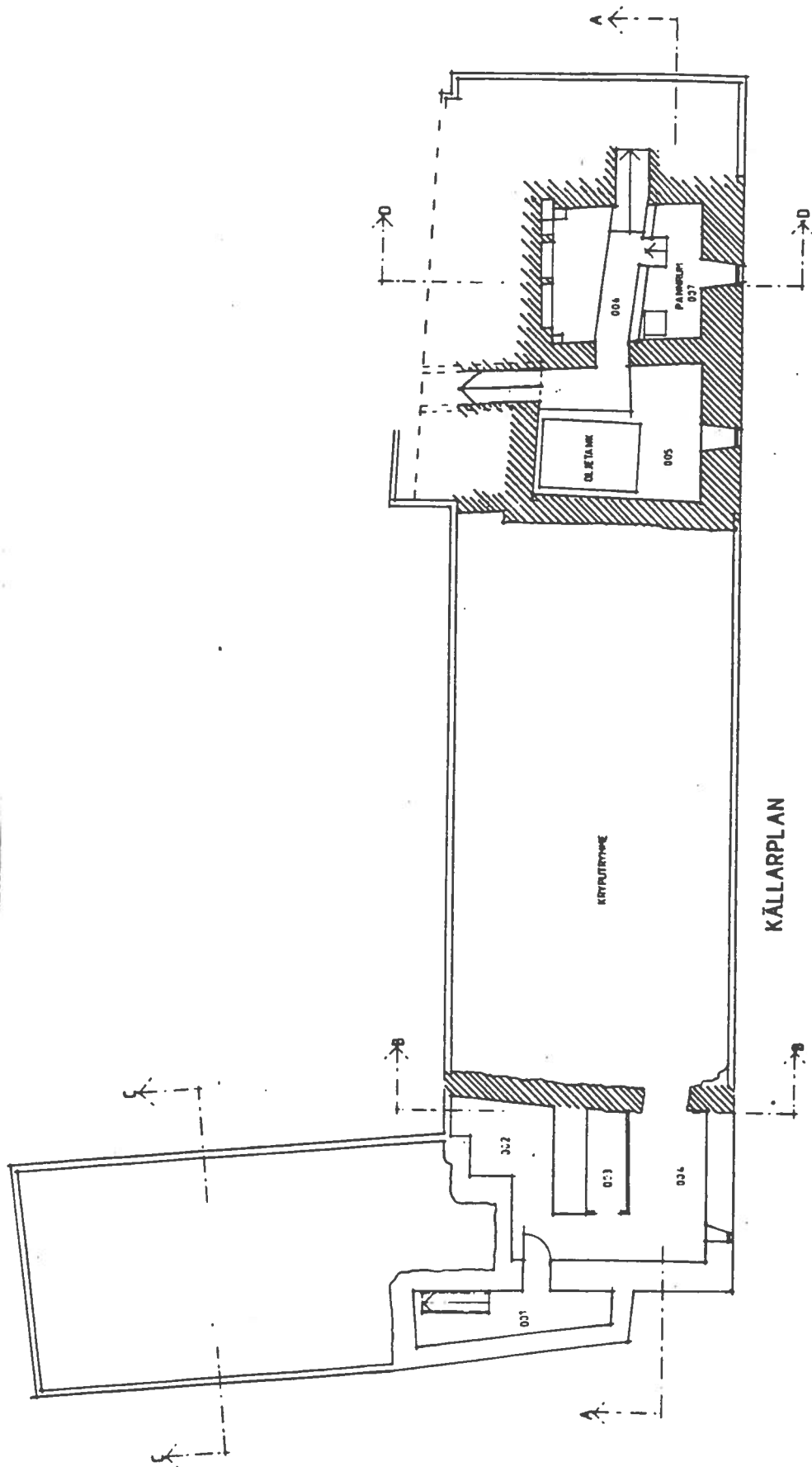
Förkortningar :

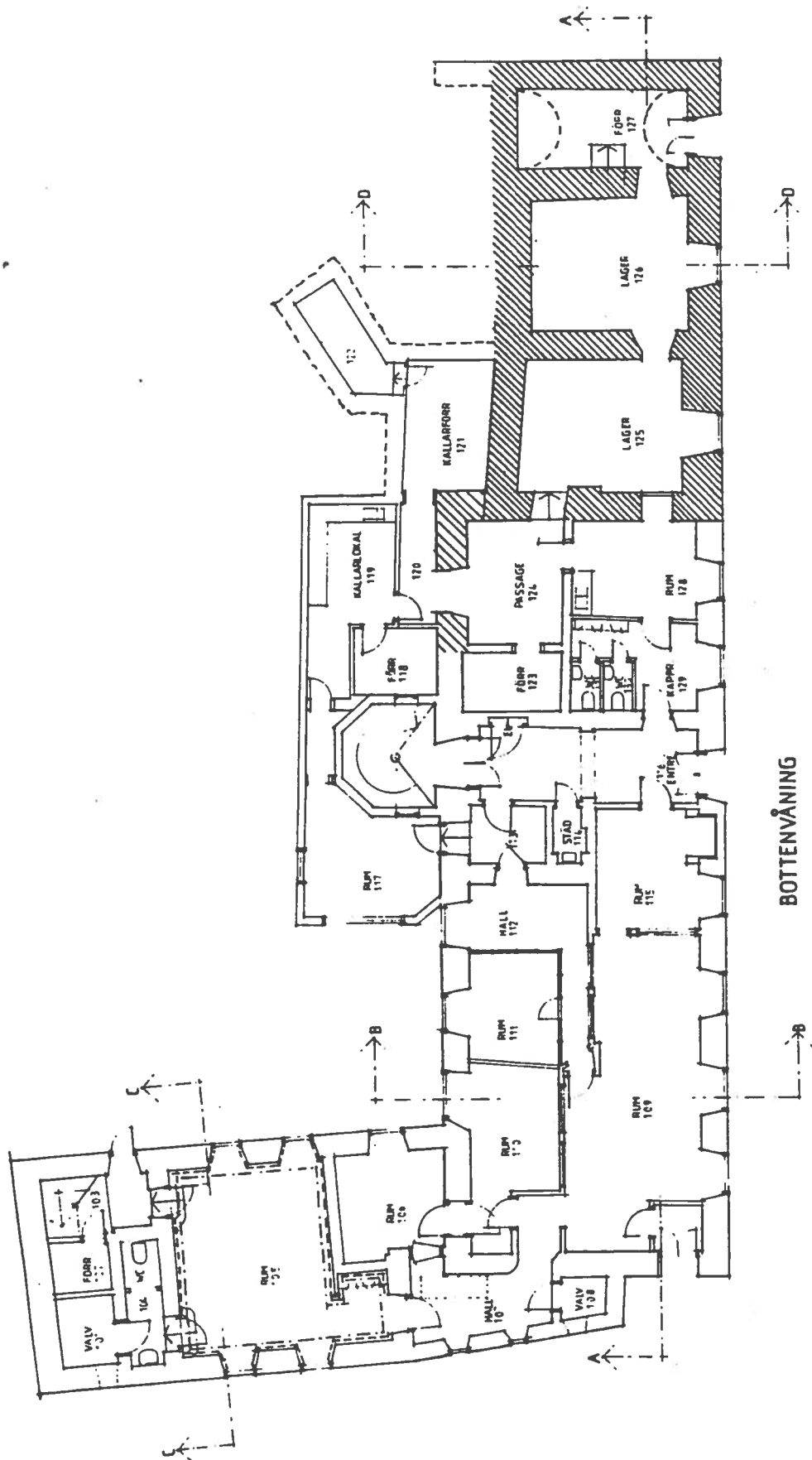
- BN = Byggnadsnämnden, Gotlands kommun.
GF = Länsmuséet, Gotlands Fornsal.
KKH = Kungliga Konsthögskolan, i detta fall dess arkitekturskola, avdelningen för restaureringskonst.
- STR 4:11 & 12 = Fastighetsbeteckningen mellan åren 1781 och 1931: Strandrotens 4:e kvarter, tomt 11 och 12.
- TS = Tor Sundberg, (Foto 1993).
RAÄ = Riksantikvarieämbetet.
ViLA = Visby Landsarkiv.

B i l a g o r

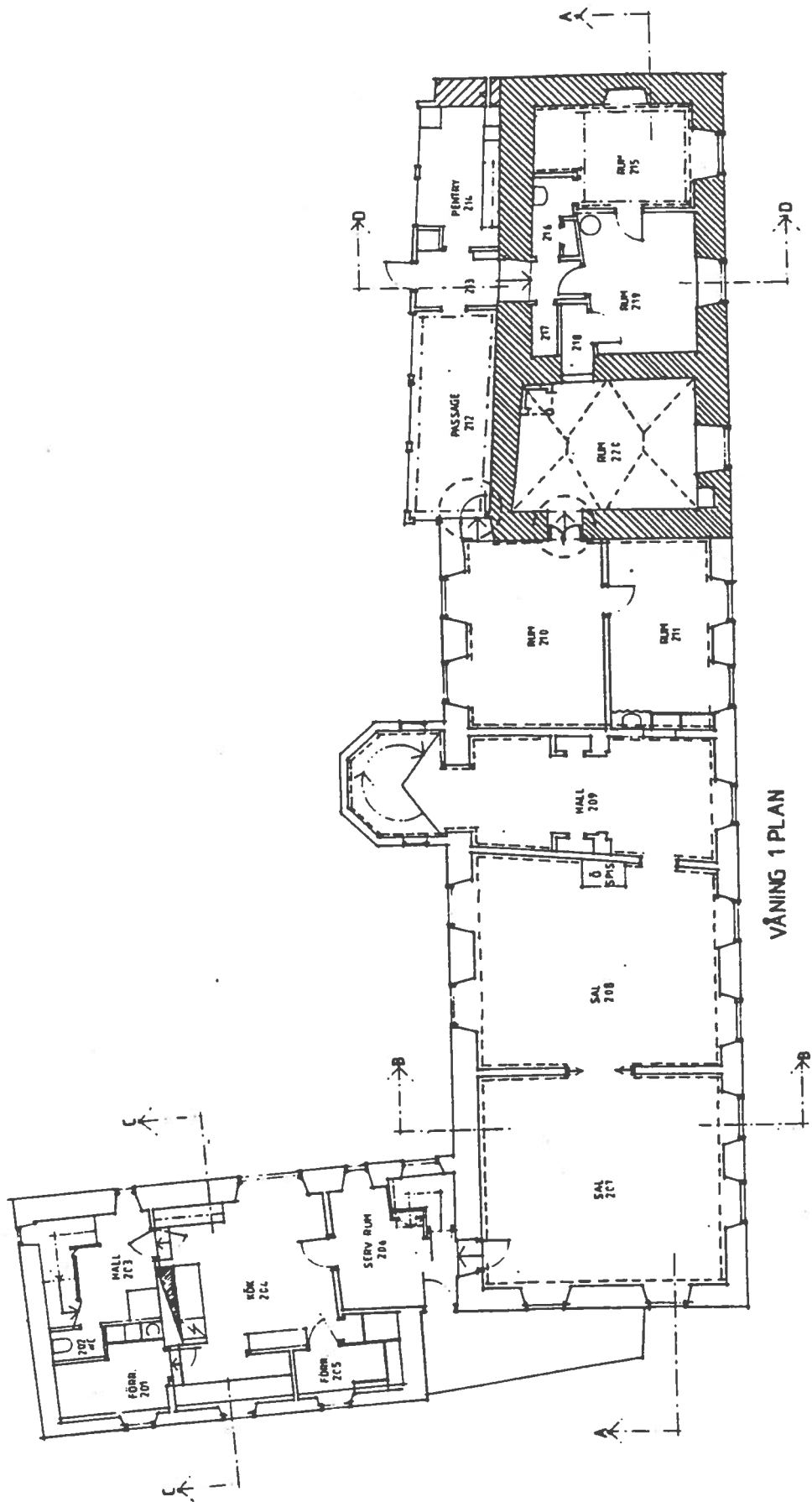
Bil. 1 Uppmättningsritningar år 1985 (före senaste ombyggnaden).

Bil. 2 Avskrift av Brandförsäkringshandling från år 1844, Stockholms stadsarkiv.

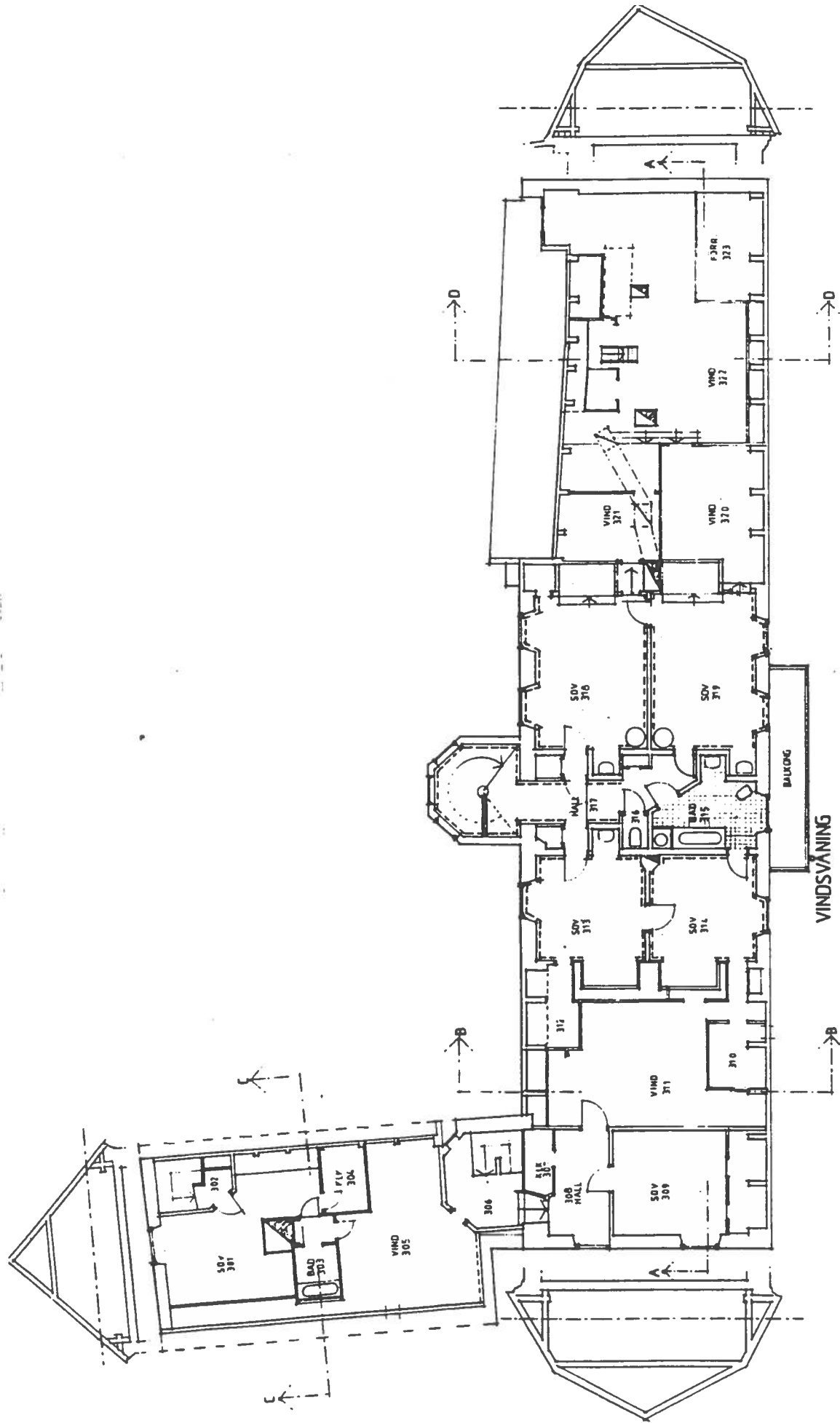

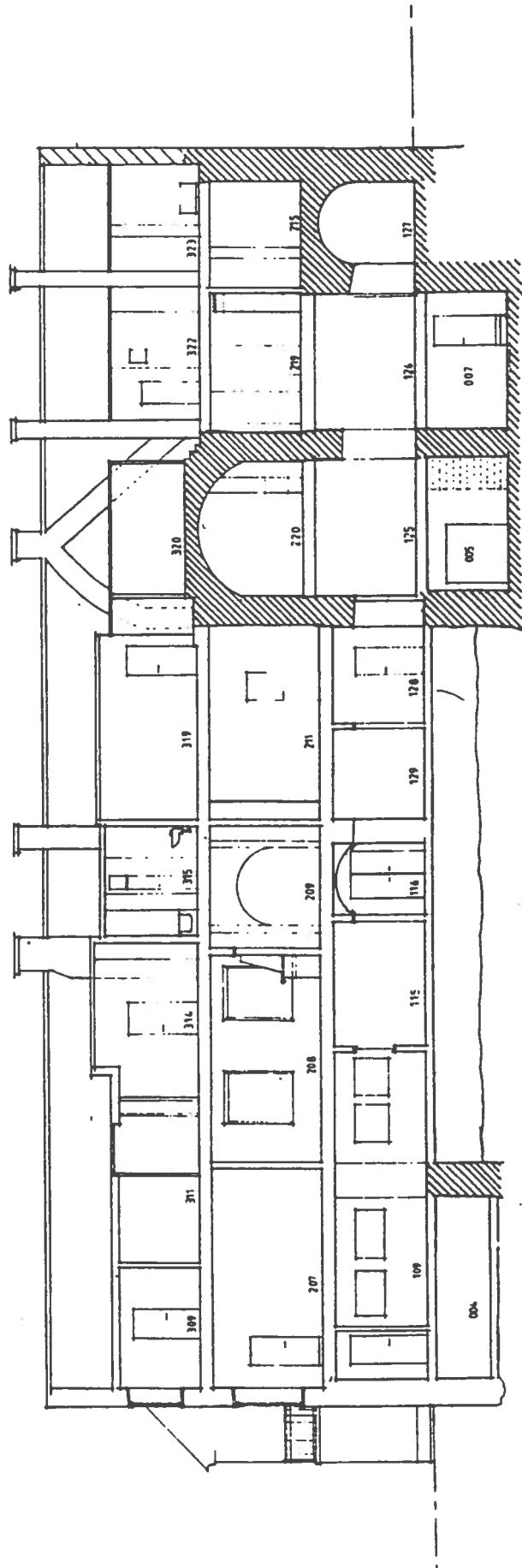
byggnadshistorisk inventering av kv. B E R G E T 23.
 Gotlands Fornsal
 / forumArk. jan. 8

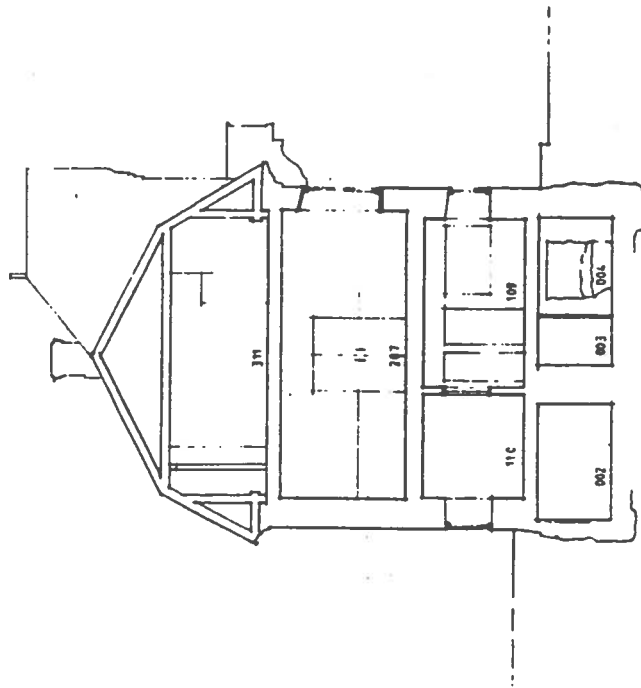
byggnadshistorisk inventering av kv. B E R G E T 23.
 Gotlands Fornsal
 / forumArk. jan. 1981

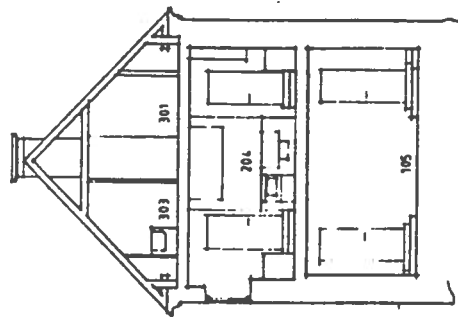
byggnadshistorisk inventering av kv. B E R G E T 23. 24
 Gotlands Fornsal
 / forumArk. jan. 85

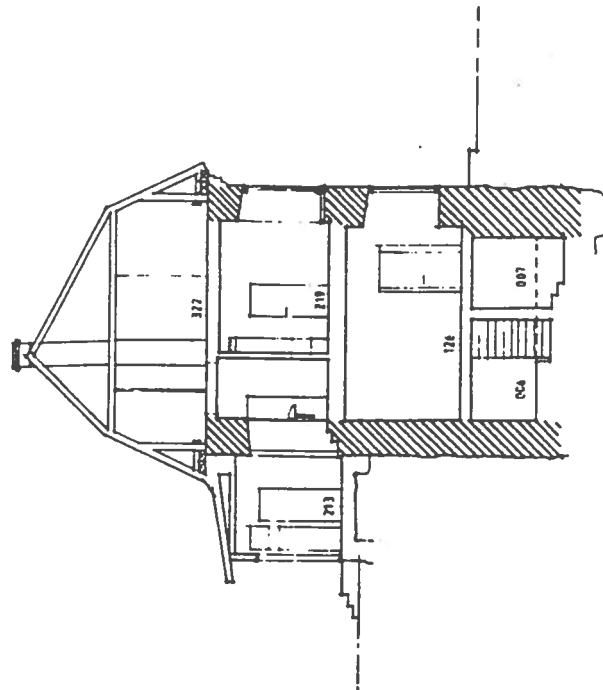
SEKTION A-A

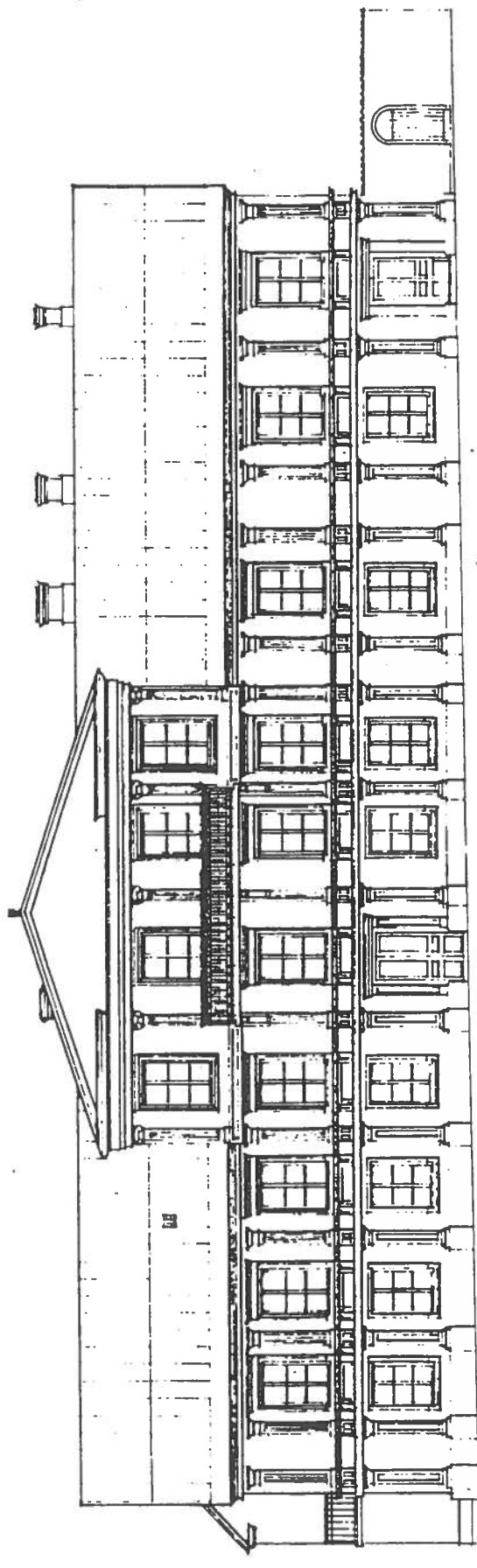
SEKTION B-B

SEKTION C-C

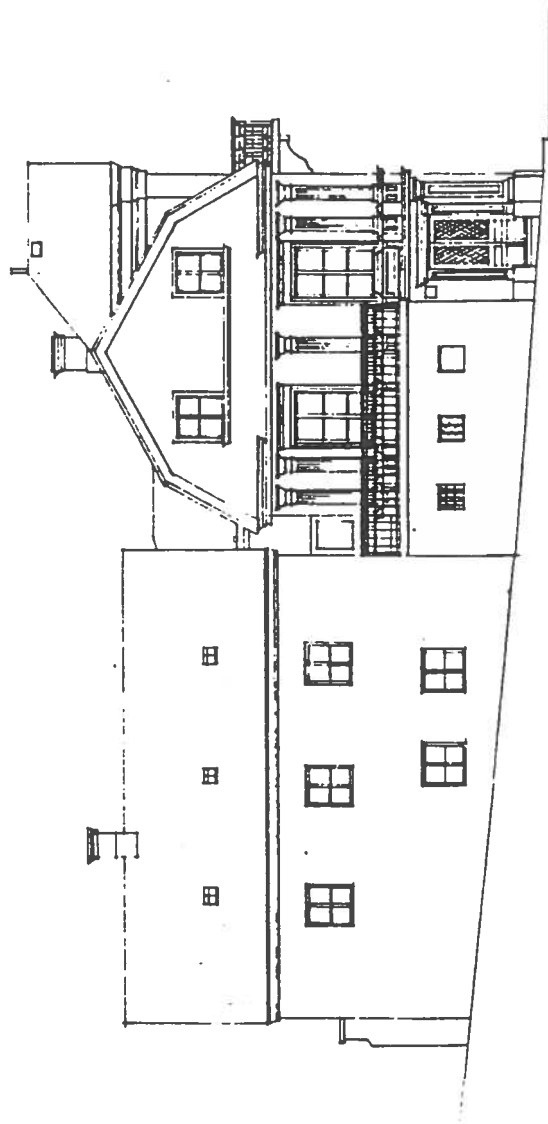

SEKTION D-D

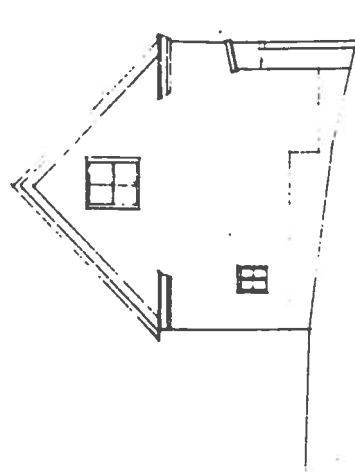

FASAD MOT ST. HANSGATAN

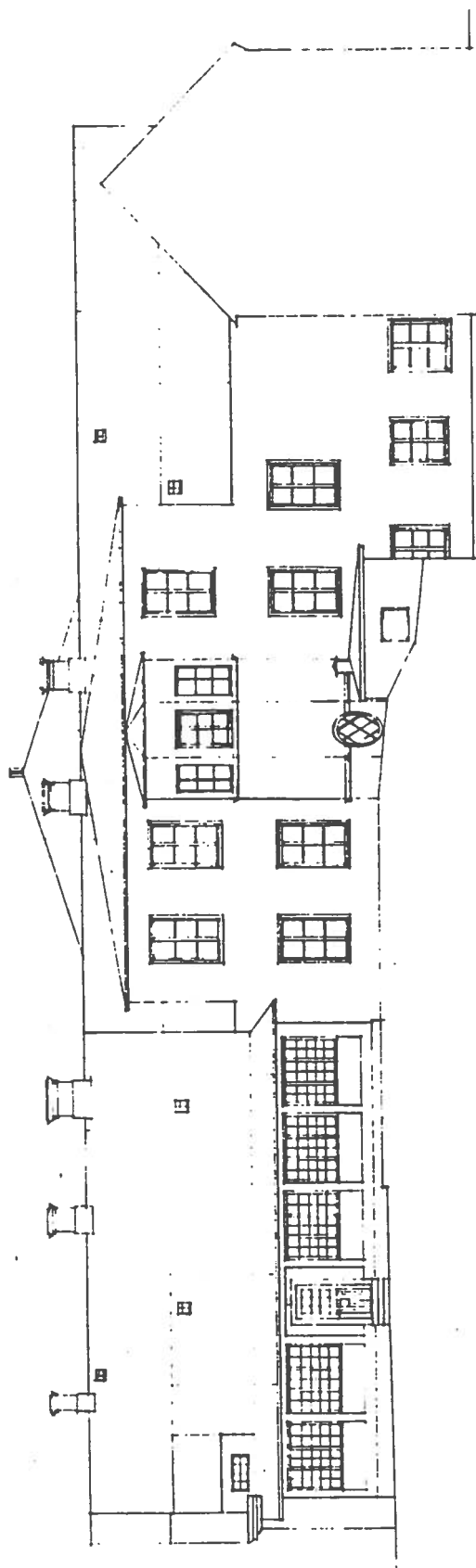
byggnadshistorisk inventering av kv. B E R G E T 23. 2
 Gotlands Fornsal
 / forumArk. jan. 81

FASAD MOT TRAPPGRÄND

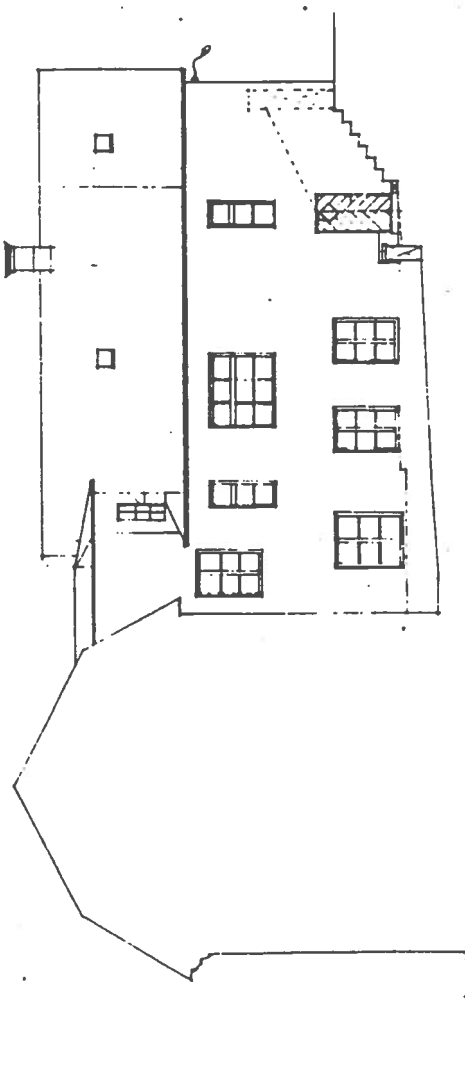

FASAD MOT GÅRDSENTRÉ

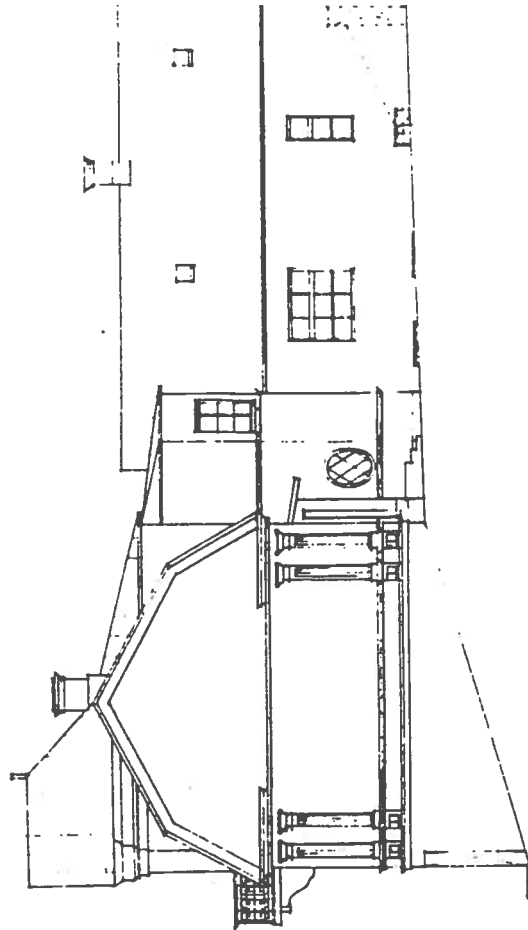

FASAD MOT GÅRDEN SYD-ÖST

byggnadshistorisk inventering av kv. B E R G E T 23.
 Gotlands Fornsal
 / forumArk. jan. 8

FASAD MOT GÅRDEN SYD-VÄST

FASAD SYD-VÄST

Huset brandförsäkrades år 1844. I det följande redovisas en avskrift av synehandlingen som upprättades då:

(Källa: Stockholms stadsarkiv, Brandförsäkringsnr 11099.)

"--- Denna gård sträcker sig i Wester mot Sanct Hansgatan 64 3/4 alnar, i Norr mot en gränd 90 alnar, i Öster emot Berget 58 1/2 alnar och i Söder mot Fru Callanders tomt 54 alnar. Wattenhämtningsställe finnes inom 100 alnar från hus i gården.

Nr 1 Twänne till ett sammanbyggde Boningshus af Sten, med egna murar å fyra sidor, i godt stånd, fristående på 20 alnar med tvenne sidor, 64 alnar långt, 15 alnar bredt i norra och 13 alnar bredt i södra gafveln samt 19 1/2 alnar högt från kroppåsen till marken. Gaflarne af sten, skiljeväggar af sten och korsvirke, Innehåller 2ne våningar och Wind. Täckt med tegel; 4 skorstenar, Taklist af sten; under byggnaden flere källare med Bjelklag.

Första våningen innefattar 5 inredda rum, kök, skafferier och packhus. Andra våningen innefattar 8 inredda rum.

Trapporna af sten, mellantak af bräder, dragna med wäf och papper; Ett rum i öfra våningen har hvälft stentak; golf af bräder. Innom huset finnes ingen eldfarlig inrättning.

		undre vån.	övre vån.	vinden
<u>Fönsterluf</u> ter, större ordinära	(st)	12	16	2
<u>Portar</u> , ingångs		3		
<u>Dörrar</u> i deux battants half-franska		8	2	
Dörrar, fyrfyllnings		1		
<u>Köksspisel</u> med tillräcklig Brandmur		1		
<u>Bakugn</u> , liten		1		
Stöttor (?) och hällar af jern		1		
<u>Kakelugnar</u> af hvitglaserade kakel, utan niche, stående emot mur eller tegelvägg, med dörrar dels af jern och dels af messing		1	7	

undre vån.	övre vån.	vinden
---------------	--------------	--------

" af oglacerade kakel, utan niche,
stående mot mur eller tegelvägg
med dörrar af jern

2

Bröstpanel i 2ne rum

2

Spattlade wäggar målade med oljö-
färg i 2ne rum

2

1

Wäggar, dragna med wäf och klist-
rade med franska tapeter i 2ne rum
dito, dragna med dito och målade
med limfärg i 5 rum

1

2

4

Wärdet af hela detta hus, i det stånd det befinnes, uppgifves
till R. 5600.

Nr 2 Ett Brygghus af sten med egna wäggar å fyra sidor, i
godt stånd, fristående på 20 alnar med tre sidor, 20 alnar
långt, 11 alnar bredt och 11 1/2 alnar högt från kroppåsen
till marken; täckt med tegel, innehåller en Wåning och wind.
Häri finnes, en spisel med tillräcklig brandmur, bakugn, och
jerngryta om 50 kannor, en klädd och 2 släta dörrar. Ett min-
dre fönster. Genom bräder är en afdelning till skafferier verk-
ställd.

Detta hus anses värdt
och det inmurade

R. 580

20
600

Nr 3 En byggnad af träd, med tre egna wäggar, 22 alnar
lång, 12 alnar bred och 11 alnar hög, täckt med tegel; fristå-
ende på 2ne sidor och inredd till häst- och kostall, anses
värdt R. 300.

Nr 4 En ladubyggnad af träd, med 4 egna wäggar, 18 alnar
lång, 12 alnar bred och 14 alnar hög, täckt med bräder, fri-
stående på 2ne sidor, inredd till loge och sädesbås, anses
värd R. 300.

Nr 5 Ett vagnskjul af bräder, med 3ne egna vägar, 17 aln.
långt, 8 alnar bredt och 11 alnar högt, med snedt halftak af
bräder, i godt stånd, med dubbel inkörsport och fristående på
2ne sidor, anses värdt R. 100.

Nr 6 En vedbod af bräder på gårdens Östra sida mot Berget,
16 alnar lång, 6 alnar bred och 7 alnar hög, med snedt halftak
af bräder, fristående på 2ne sidor, anses värdt R. 50.

Nr 7 En vedbod af bräder på gårdens södra sida, 22 alnar
lång, 6 alnar bred och 7 alnar hög, med en egen sida, täckt
med bräder, och fristående på 20 alnar med med en sida, anses
värd R. 50. ---".